

**AALBORG
UNIVERSITET**

Advokaters erstatningsansvar for mangelfuld rådgivning
Kandidatspeciale

Benjamin Velgaard Sørensen
Patrick Juul Davidsen

Titelblad

Uddannelse:	Jura, Aalborg Universitet
Type:	Kandidatspeciale
Fagområder:	Erstatningsret og erhvervserstatningsret
Dansk titel:	Advokaters erstatningsansvar for mangelfuld rådgivning
Engelsk titel:	Liability of lawyers for inadequate counseling
Forfattere:	Benjamin Velgaard Sørensen (20185145) Patrick Juul Davidsen (20184366)
Vejleder:	Marie Jull Sørensen
Afleveringsdato:	17. maj 2023
Antal anslag:	162.416 (ca. 67,50 normalsider)

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1. Indledende del	7
1.1. Præsentation af emnet	7
1.2. Problemformulering	8
1.3. Afgrænsning	8
1.4. Metode og kildemateriale	10
1.4.1. Metodeovervejelser	10
1.4.2. Kildemateriale	10
1.5. Systematik for den videre fremstilling	14
Kapitel 2. Den almindelige erstatningsret	15
2.1. Indføring i erstatningsretten	15
2.2. Erstatningsbetingelserne	16
2.2.1. Tab	16
2.2.2. Ansvarsgrundlag	16
2.2.3. Kausalitet og adækvans	18
Kapitel 3. Professionsansvaret	19
3.1. Begrebet professionsansvar	19
3.2. Erstatningsansvarsgrundlaget	20
3.2.1. Professionsmålestok	20
3.2.2. Professionsansvarets strengthed	21
3.3. Professionsansvarets karakteristika	23
3.3.1. Brancheblindhed	23
3.3.2. Kontrakt- eller deliktansvar?	26
3.3.3. Aftalen i klientforhold	27
3.3.4. Resultat- eller indsatsforpligtelse?	29
3.3.5. Tabsopgørelse	30
3.3.6. Ansvar for tredjemand	31
Kapitel 4. Advokatprofessionen	32
4.1. Advokatbegrebet	32
4.2. Advokatens hovedopgaver	33
4.2.1. Partsrepræsentation	33
4.2.2. Rådgivning	35
4.2.3. Ekspedition	36
4.3. Advokatens ansvarsgrundlag	37
4.3.1. God advokatskik	37
4.3.2. Rollesforventning	38
4.3.3. Advokatens medarbejdere/samarbejdspartnere	39
4.4. Bevisspørgsmål	40
Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen	41
5.1. Klientaftalen	41
5.1.1. Kontrakt- og deliktansvar	42
5.1.2. Ansvarsfraskrivelse	45

Indholdsfortegnelse

5.1.3. Vederlaget	47
5.1.4. Flere rådgivere	51
5.2. <i>Specialist eller generalist</i>	54
5.3. <i>Opdragets kompleksitet</i>	58
5.3.1. Klare retsforhold	58
5.3.2. Uklare retsforhold	59
5.4. <i>Branchenormen</i>	62
5.5. <i>Tidsmomentet</i>	66
5.6. <i>Klientens forhold</i>	67
5.6.1. Har klienten forstået rådgivningen?	67
5.6.2. Berettigede forventninger	71
5.6.3. Accept af risiko	72
Kapitel 6. Konklusion	76
Litteraturliste	79
<i>Faglitteratur</i>	79
<i>Tidsskrifter</i>	80
<i>Internetadresser</i>	80
<i>Domspraksis</i>	80

Abstract

This thesis examines which elements are given importance in determining lawyers' liability in the event of inadequate counseling. To examine this topic, relevant case law is analyzed with the support of legal literature which contributes to the interpretation of case law. With this approach, the aim is to derive the applicable law in the field concerned.

Firstly, the thesis provides an understanding of the fundamental principles of tort law, which supports the subsequent sections of the thesis. This contributes to establishing the legal framework and is essential in comprehending the legal concepts and standards applied to cases involving lawyers' liability. The thesis then delves into the general characteristics of professional liability, shedding light on the liability framework applicable to professionals across various fields, including the field of lawyers. This chapter highlights the distinctive elements of professional responsibility and the legal obligations that professionals must respect when providing their services. After that, the thesis focuses specifically on the legal profession, delineating the scope of lawyers' responsibilities and tasks. It emphasizes the professional standards that guide the conduct of lawyers. Upon the legal framework established in the previous chapters, the thesis conducts an analysis of key elements derived from case law with interpretative contributions from relevant literature. This analysis elucidates the factors that the court considers when determining the lawyers' liability for inadequate counseling.

This thesis has, *inter alia*, found that the client agreement in some respects has an impact on the assessment of liability. Disclaimers and acceptance of risk situations are elements that can be given importance. In addition, it has been found that the professional standard cannot be deviated from. This thesis has also found that where there are several advisors and no agreement on the division of work, it is necessary to look at which profession the task in question belongs to. In cases where the counseling is based on clear legal grounds, it is a liability for the lawyer not to provide the right answer based on the legal basis. In relation to unclear legal grounds, where there is no existing legal basis, the courts apply a lenient assessment of liability. One of the most prominent elements in the assessment of liability is the industry standard, professional lawyer conduct, as the courts apply the industry's interpretation of the professional conduct standard. Furthermore, the fact that the client has not understood the counseling from the lawyer may in some cases be of importance for the assessment of liability if the lawyer has not taken measures to ensure this. However, this assessment includes the

Abstract

client's preconditions for the ability to understand the counseling - including his or her background and knowledge.

With these findings, it is concluded that there are several elements that can be assigned value in the assessment of the liability of lawyers. However, this legal field is limited in terms of regulation, hence further case law and statutory regulation is necessary to clarify all elements in the assessment of lawyers' liability.

Kapitel 1. Indledende del

1.1. Præsentation af emnet

Advokatgerningen har eksisteret i Danmark siden Christian IV's forordning af d. 9. september 1638¹, hvor møderetsmonopolet for *procuratorer* blev fastslået, og blev siden reguleret i sagførerloven af d. 26. maj 1868, hvor sagførererhvervet blev til et frit erhverv, der var uafhængigt af statsmagten. De efterfølgende reguleringer af advokatprofessionen ses gennemført gennem adskillige ændringer af retsplejelovens regler om advokater.² Advokatens konkrete ansvarsområder har siden dengang og – set i et nutidigt perspektiv – udviklet sig markant.³

Tidligere beskæftigede advokaten sig primært med at føre retssager, og det var netop dette, der adskilte denne fra andre professionsudøvere. Selvom enekompetencen til at føre retssager stadig er en vigtig del af hvervet som advokat, er der sket en forskydning i ansvarsområderne. I dag består advokatens arbejde i højere grad af rådgivningsopgaver.⁴ Derudover er advokatens ansvarsområde blevet udvidet fra kun at gælde advokatens specifikke fagområder til også at bevæge sig ind på andre typer af rådgiveres fagområder.⁵

Lovgivningsmagten regulerer typisk ikke området for rådgivning, hvorfor der i høj grad antages at gælde aftalefrihed mellem parterne.⁶ De nuværende reguleringer af rådgivningsansvaret for advokater eksisterer i et vist omfang i de advokatetiske regler og retsplejeloven. Som følge af den manglende regulering af advokatens konkrete rådgivningsopgaver kan det være vanskeligt at vurdere omfanget af kravene til advokatens rådgivning. For at indramme advokaters og andre professionsudøvers ansvar er det såkaldte *professionsansvar* anvendt i retspraksis⁷ og retslitteraturen. Der kan imidlertid rejses tvivl om, hvorvidt professionsansvaret – og dermed også advokatansvaret – har noget reelt indhold. I bedste fald indebærer begrebet, at der for professionsudøvere gælder specifikke fælles

¹ Forordningen blev kaldt "Om Præstedruckenskab, ærerørige domme, kost oc tæring, Procuratorer, Lougfeldis rettergang, Krybeschyttere och bysser".

² Lavesen, M.; Jørgensen, L. Ø., *Advokatetik - ret og rammer*, 2022, s. 47 f.

³ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 17.

⁴ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 67.

⁵ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 23.

⁶ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 58.

⁷ Se eksempelvis FED.1998.1315Ø, hvor landsretten fandt, at en advokat havde handlet ansvarspådragende "(...) i betragtning af det strenge professionsansvar (...)."

målestokke. I værste fald er begrebet vildledende i de tilfælde og kan antyde, at særlige ansvarsregler er gældende for professionsudøvere.⁸

Spørgsmålet herefter må lyde, hvordan den klassiske ansvarsmålestok harmonerer med det erstatningsansvar, advokater risikerer at pådrage sig i deres virke. Der kan også sættes spørgsmålstejn ved, om der i *advokatansvaret* er særegne faktorer, der kan begrunde, at advokater, på lige fod med andre professionsudøvere, bliver behandlet som en særlig ansvarsgruppe. Rammerne for ansvars-vurderingen, som domstolene foretager, når en advokat er sagsøgt for ikke at have levet op til sine forpligtelser, er dermed ikke nødvendigvis fastlagte, hvilket er motivationen for nærværende speciale.

1.2. Problemformulering

Med afsæt i ovenstående betragtninger koncentrerer nærværende speciale sig om at undersøge, hvilke fremtrædende momenter, der indgår i vurderingen af, hvorvidt en advokat har handlet ansvarspådragende i et klientforhold. Problemformuleringens ordlyd er som følger:

”Hvilke momenter tillægges betydning for advokaters erstatningsansvar ved mangelfuld rådgivning i klientforhold?”

1.3. Afgrænsning

Af hensyn til specialets omfang og begrænsninger på problemformuleringens besvarelse, er det nødvendigt at foretage relevante afgrænsninger. Dette indebærer afgrænsninger i forhold til aktører, offentlig/privat ret, erstatningsansvaret og egen skyld.

Aktører

Både advokater og andre juridiske rådgivere har kompetencer til at levere juridiske ydelser, og begge aktørgrupper kan ifalde ansvar ved mangelfuld rådgivning. Det er dog tvivlsomt, hvorvidt juridiske rådgivere og andre rådgivere, der ikke har advokatbeskikkelse, er underlagt samme ansvarsnorm som advokater i udførelsen af opgaver, der traditionelt hører til advokatbranchen.⁹ For at undgå unødigt kompleksitet, er specialet afgrænset til udelukkende at tage afsæt i beskikkede advokaters erstatningsansvar. Hertil er det tilmed relevant at påpege, at kun de tilfælde hvor en advokat optræder som advo-

⁸ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 242.

⁹ For en nærmere diskussion heraf, se Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 369 ff.

kat er medtaget. Denne indsnævring er nødvendig, da der i visse tilfælde, hvor en advokat ikke i situationen agerer som udøvende advokat, foreligger andre ansvarsnormer.¹⁰

Specialet er yderligere afgrænset til ikke at omfatte andre forhold end advokaten og dennes klient. Begrebet *klient* er i nærværende speciale anset som værende en forbruger, en virksomhed eller en offentlig myndighed, der har indgået et rådgivningsopdrag med en advokat. Denne afgrænsning afskærer herefter naturligt tredjemands retsstilling fra at blive iagttaget.

Offentlig/privat ret

Som rådgivere er advokater underlagt både offentligretlig og privatretlig regulering. Den offentligretlige regulering kommer udelukkende til udtryk gennem behandling af de lovfæstede regler i retsplejeloven, der er relevante for specialet. Privatretlig regulering undergår imidlertid den mest gennemgribende behandling i specialet og kommer navnlig til syne gennem reglerne om erstatningsansvar og kontrakter. Dette skyldes, at der ved rådgiveransvaret for advokater, som det vil fremgå, ikke forekommer specifikke, lovfæstede reguleringer, og at ansvaret derfor i højere grad reguleres af privatretlig regulering.

Erstatningsansvaret

Specialet fokuserer i det væsentligste på advokaters erstatningsansvar og vil derfor ikke tage højde for advokaters strafferetlige eller disciplinære ansvar og eventuelle sanktioner fra disciplinære organer som omhandlet i retsplejelovens §§ 143-147, herunder Advokatnævnet. I det omfang, hvor indholdet af disciplinære afgørelser har relevans for spørgsmålet om advokaters erstatningsansvar, eller af domstolene bliver tillagt nævneværdig betydning i ansvarsbedømmelsen, vil disse dog blive medtaget og behandlet.

Yderligere afgrænses specialet til ikke at inddrage advokaters forsikringsforhold i behandlingen af advokaters erstatningsansvar. Advokaters forsikringsforhold er en vigtig del af hvervet som advokat og dækker advokatens ansvar i tilfælde af erstatningskrav fra klienten som følge af advokatens fejl

¹⁰ For yderligere herom, se Holm, M.; Spang-Hanssen, H. S., *God advokatskik*, 2002, s. 43 f. Se også om bestyrelsesansvaret for advokater: Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 902 ff.

eller forsømmelser. Forsikringsdækningen spiller imidlertid ikke nogen væsentlig rolle i selve bedømmelsen af, om en advokat har handlet ansvarspådragende i relation til mangelfuld rådgivning.¹¹

Egen skyld

Det kan have afgørende betydning for udfaldet af en erstatningssag mod en advokat, om dennes klient har udvist egen skyld. Denne vurdering foretages imidlertid først efter domstolens fastlæggelse af, om advokaten har handlet ansvarspådragende, hvorfor det ikke er formålstjenligt for nærværende speciale at inddrage vurderingen af egen skyld.

1.4. Metode og kildemateriale

1.4.1. Metodeovervejelser

Formålet med dette speciale er overordnet at belyse og analysere retsområdet for advokaters erstatningsansvar med henblik på at kunne besvare den ovenfor anførte problemformulering. Den retsdogmatiske metode er i denne forbindelse anvendt til at beskrive, analysere og systematisere gældende ret, *de lege lata*, på dette konkrete retsområde.¹²

Dette speciale vil primært tage udgangspunkt i retspraksis. I tilknytning hertil vil skreven lov og forarbejder – i et begrænset omfang – blive medtaget og behandlet, i tilfælde hvor disse retskilder er anvendelige og relevante.

1.4.2. Kildemateriale

Med henblik på at kunne beskrive, analysere og systematisere gældende ret på det pågældende retsområde vil relevante retskilder blive behandlet med inddragelse af retslitteraturen. De anvendte retskilder omfatter navnlig skreven lov og retspraksis. I retskildelæren indplaceres disse retskilder i et hierarki, hvorefter de forskellige retskilder har forskellige værdier.¹³ Hver af de væsentlige kilder, som er anvendt i specialet, vil blive gennemgået straks nedenfor.

¹¹ For mere om advokaters forsikringsforhold, se Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 529.

¹² For nærmere herom, se Munk-Hansen, C., *Retsvidenskabsteori*, 2022, s. 211 f.

¹³ Munk-Hansen, C., *Retsvidenskabsteori*, 2022, s. 302.

Den skrevne lov

Den skrevne lov udgør den øverste retskilde i hierarkiet og har dermed forrang for de resterende retskilder.¹⁴ Advokatens erstatningsansvar ses i meget begrænset omfang at være reguleret af lovgivning. Lovgivningen er dog anvendelig i få tilfælde, herunder blandt andet i forhold til god advokatskik, som er beskrevet generelt i retsplejelovens § 126, stk. 1. Selvom god advokatskik er eksplicit angivet i denne bestemmelse, sker udfyldelsen af samme hovedsageligt gennem domstolene og Advokatnævnet.¹⁵ De relevante elementer i retsplejelovens § 126, stk. 1 vil blive inddraget og fortolket i analysen. Ligeledes vil forarbejderne til retsplejelovens § 124 om advokatvirksomhed blive inddraget med henblik på at fastlægge indholdet af advokatens virke.

Retspraksis

Udover behandling af lovgivningen på retsområdet, inddrages relevant retspraksis. Den behandlede retspraksis bidrager til at beskrive gældende ret og udlede tendenser på retsområdet. Derudover bidrager retspraksis til at fortolke lovreguleringen, der som nævnt er generelt udformet.

Munk-Hansen anfører, at dommes betydning blandt andet afhænger af den pågældende instans og dommens alder. Valget af retspraksis i specialet er derfor blandt andet med fokus på domme afsagt af Højesteret, hvor disse foreligger, og herefter landsretterne, da domme afsagt af højere instanser er bindende for lavere instanser. Disse udstrækker sig tidsmæssigt fra år 1946 til og med år 2020. Da betydningen af domme, blandt andre faktorer, må ses i lyset af den pågældende doms alder, vil der i analysen tages stilling til, om den pågældende dom kan tillægges betydning. Det faktum at domme helt tilbage fra år 1946 medtages, begrundes i, at der på nogle områder foreligger begrænset retspraksis, hvorfor disse ældre domme anvendes. Denne stillingtagen tager udgangspunkt i antal forløbne år og om de hensyn og principper, som i de respektive domme blev fastlagt, fortsat kan anses som værende gældende.¹⁶ Hvor den pågældende dom giver anledning til at betvivle dennes betydning, vil det fremgå udtrykkeligt af analysen.

¹⁴ Munk-Hansen, C., *Retsvidenskabsteori*, 2022, s. 264.

¹⁵ Se også Advokatsamfundets egen formulering til retsplejelovens § 126, stk. 1, www.advokatsamfundet.dk/regler-for-advokater/god-advokatskik: ”Denne bestemmelse, som indeholder en generel beskrivelse af god advokatskik, danner grundlaget for Advokatnævnets og domstolenes mere konkrete fastlæggelse af, hvad god advokatskik er i forskellige situationer.”

¹⁶ Munk-Hansen, C., *Retsvidenskabsteori*, 2022, s. 341 ff.

Kapitel 1. Indledende del

Retspraksis er i første omgang fremsøgt via emneregisteret på Karnov Groups hjemmeside.¹⁷ De relevante emner har navnlig været ”Erstatning uden for kontraktforhold” og ”Retspleje”, hvorunder specifikke emner som ”111.4 Professionsansvar” og ”12.3 Erstatningsansvar” har indeholdt adskillige domme. I et forsøg på at sikre en udtømming af retspraksis på området, er Karnov Groups søgefunktion også anvendt. De anvendte stikord har blandt andet været ”advokat erstatningsansvar”, ”professionsansvar” og ”advokatansvar”. Den fremsøgte retspraksis er sorteret dels ud fra præjudikatsværdi, som også nævnt ovenfor, og dels ud fra relevans for specialets konkrete retsområde – primært erstatningsager vedrørende advokaters eventuelt mangelfulde rådgivning er medtaget. Dette har tilvejebragt en domssamling på i alt 37 domme.

Den *gældende ret*, som udledes af det udvalgte retspraksis, må anses som de mest sandsynlige konklusioner af det analyserede kildemateriale i specialet, da retsområdet på nogle af de relevante problemstillinger er uberørt i loven såvel som i retspraksis.

Retslitteraturen

Der kan ikke støttes ret på specialets anvendte retslitteratur. Retslitteraturen bidrager imidlertid til at spore eventuelle sammenhænge mellem præmisserne i retspraksis og retslitteraturen samt forståelse og fortolkning af retsområdet. Derudover udgør retslitteraturen de respektive forfatteres fortolkninger af det pågældende retsområde, hvorfor denne kildetype inddrages kildekritisk og med forbehold for eventuel subjektivitet fra forfatterne. Bryde Andersen anfører hertil, at selvom der ikke kan støttes ret på retslitteraturen, kan det i nogle tilfælde have betydning for retsdannelsen. Dette forekommer eksempelvis, hvor forfatterens argumenter som retlige inspirationsfaktorer kan indgå i dommes præmisser, der fører til en endelig konklusion.¹⁸

Der er inddraget retslitteratur, som er udgivet i perioden fra år 1990 til år 2022. De tidsmæssige forskelle i forfatterens systematik af gældende ret på tidspunktet for de respektive udgivelser kan resultere i, at den beskrevne retstilling i ældre litteratur er en anden end den i nyere litteratur. Den ældre retslitteratur har i høj grad bidraget til at fastlægge de teoretiske rammer ud fra dagældende retspraksis, som den nyere retslitteratur i en vis grad har støttet sig til – dog ofte med supplerende fortolkning ud fra nyere retspraksis. Det er derfor relevant både at inddrage den ældre og den nyere

¹⁷ Karnov Group, www.karnovgroup.dk.

¹⁸ Andersen, M. B., *Ret og metode*, 2002, s. 160.

retslitteratur med henblik på at kunne udlede argumenter for retsstillingen, selvom denne kan have ændret sig siden udgivelsen af den pågældende litteratur. Retslitteraturen er inddraget uden yderligere forbehold af væsentlig karakter.

God skik-standard

Udover den lovkrevne regel om god advokatskik i retsplejelovens § 126, stk. 1 findes god skik-standard for advokater i *de advokatetiske regler*¹⁹, udstedt af Advokatsamfundet og anvendt af Advokatrådet. Disse regler skal, ifølge Advokatrådet selv, tjene til vejledning for advokaterne. Brugen af ordet *regler* i titlen indebærer udelukkende, at der er tale om disciplinærregler, som advokaten kan blive sanktioneret direkte efter. I erstatningsretlig forstand er det derimod formentligt mere nærliggende at anse disse som retningslinjer, der ikke har nogen selvstændig værdi. Dette skyldes, at domstolene i erstatningssager ikke er forpligtede til at inddrage branchens retningslinjer om god skik i ansvarsvurderingen,²⁰ men at disse dog kan bidrage til afgørelsen af, om en given handlemåde stemmer overens med forsvarlig adfærd inden for fagområdet.

God skik kan, ifølge Munk-Hansen, betegnes som en retlig standard, hvis nærmere indhold fastlægges efter adskillige domstolsafgørelser herom.²¹ Jull Sørensen anfører, at god skik ikke har noget indhold i sig selv, hvorfor det er afhængigt af at blive udfyldt af skrevne eller uskrevne normer.²² De advokatetiske regler ”[i]ndeholder en generel beskrivelse af god advokatskik, [der] danner grundlaget for Advokatnævnets og domstolenes mere konkrete fastlæggelse af, hvad god advokatskik er i forskellige situationer.”²³ Disse tjener således som branchens fortolkning og udfyldelse af retsplejelovens § 126, stk. 1 om god advokatskik og afspejler både Advokatnævnets og domstolenes praksis om samme.²⁴

På trods af ovenstående betragtninger er det dog vanskeligt at fastlægge den retskildemæssige værdi af god skik. Gomard anfører, at retningslinjerne om god skik ofte har mulighed for at påvirke afgørelser, der vurderer eventuelle overtrædelser af god skik: ”(...) anbefalingernes karakter kan

¹⁹ Advokatsamfundet: De advokatetiske regler af 1. september 2022.

²⁰ Hansen, L. L.; Werlauff, E., *Den juridiske metode*, 2016, s. 129 f.

²¹ Munk-Hansen, C., *Retsvidenskabsteori*, 2022, s. 378.

²² Jull Sørensen, M., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 57.

²³ Advokatsamfundet, <https://www.advokatsamfundet.dk/regler-for-advokater/god-advokatskik>.

²⁴ Tvarnø, C.; Nielsen, R., *Retskilder og retsteorier*, 2017, s. 178.

herved i et vist omfang gradvis ændre sig fra soft law til rigtig judge made law."²⁵ Munk-Hansen tilføjer hertil, at domstolenes anvendelse af branchens retningslinjer kan indgå som et væsentligt fortolkningssyn i bedømmelsen af, om der er handlet ansvarspådragende i en given situation.²⁶ Analysen af domstolenes anvendelse af god skik-standarder tjener i nærværende speciale således til at fastlægge, om denne standard har betydning i ansvarsvurderingen for advokater.

1.5. Systematik for den videre fremstilling

Med henblik på at besvare problemformuleringen er det indledningsvis nødvendigt at fastlægge den relevante, juridiske kontekst for specialet. Dette indebærer først og fremmest en introduktion til den almindelige erstatningsret i Kapitel 2, der danner grundlag for den generelle forståelse af specialet. Dernæst behandles de overordnede elementer i professionsansvaret i Kapitel 3, der har til formål at belyse ansvarsgrundlaget for professionsudøvere generelt. I Kapitel 4 bliver indholdet i advokatprofessionen herefter klarlagt, hovedsageligt for at afgrænse og beskrive advokatens ansvarsområder og opgaver. Med disse retlige rammer fastlagt indeholder specialet i Kapitel 5 en analyse af de udledte momenter fra retspraksis og retslitteraturen, der i ansvarsgrundlaget tillægges betydning for advokaters erstatningsansvar. Afslutningsvis sammenfattes specialets konklusioner i Kapitel 6.

²⁵ Gomard, B., *Moderne erstatningsret*, 2002, s. 42.

²⁶ Munk-Hansen, C., *Retsvidenskabsteori*, 2022, s. 377 f.

Kapitel 2. Den almindelige erstatningsret

Indledningsvist tilsigtes at etablere et forståelsesgrundlag for erstatningsretten, for senere i dette speciale at kunne udlede væsentlige momenter i advokaters erstatningsansvar. Dette indebærer en introduktion til erstatningsretten, herunder dens generelle funktion og de grundbetingelser, der skal være opfyldt for at kunne ifalde erstatningsansvar.

2.1. Indføring i erstatningsretten

I dansk ret er erstatningsreglerne generelt ikke fastsat i lovgivningen, men er i stedet primært udviklet gennem retspraksis.¹ Eyben og Isager beskriver erstatningsretten som ”(...) *de retsregler, der fastlægger betingelserne for, at nogen kan drages til ansvar for en indtrådt skade på en sådan måde, at vedkommende bliver forpligtet til at betale erstatning til den, som skaden har ramt, samt hvordan erstatningen for den pågældende skade i så fald skal udmåles.*” Udgangspunktet er, ifølge Eyben og Isager, at et tab, der følger af en skade, må forblive hos den skadelidte. Erstatningsreglerne tjener hermed til at beskrive de betingelser, der skal være til stede for, at dette udgangspunkt kan fraviges og i stedet flytte tabet fra skadelidte til skadevolder. Erstatningsreglerne bidrager således til angivelsen af, hvornår et krav kan opstå, samt hvornår der kan ske erstatning uden et aftalegrundlag for forpligtelsen.²

Udover erstatningsrettens fundamentale udgangspunkt har erstatningsansvaret overordnet to funktioner. Det skal fungere som *genoprettende* i den forstand, at en skadevolder, der forårsager et tab hos skadelidte, som udgangspunkt er pligtig at erstatte dette. Derudover skal det virke *præventivt*, således at risikoen for at ifalde erstatningsansvar afholder potentielle skadevoldere fra at forvolde tab hos andre.³ Erstatningsberettigede tab kan være skade på personer såvel som skade på ting eller formue. Skadevolderen kan både være en fysisk og en juridisk person. De erstatningsretlige regler bestemmer hermed betingelserne for, hvornår skadelidte har mulighed for erstatning for sit tab.

¹ Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 41.

² Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 22 f.

³ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 101.

2.2. Erstatningsbetingelserne

For at kunne ifalde erstatningsansvar skal tre kumulative grundbetingelser være opfyldt. Først og fremmest skal der være lidt et *tab* hos skadelidte. Dernæst skal der foreligge et *ansvarsgrundlag* hos skadevolder. Der skal herefter være *årsagsforbindelse* mellem ansvarsgrundlaget og den indtrådte skade (*kausalitet*). Derudover ligger der i denne betingelse et krav om, at tabet skal være en *påregnelig* følge af den skadevoldende handling for skadevolderen (*adækvans*).⁴ Hvad disse betingelser indebærer, vil i det følgende blive gennemgået.

2.2.1. Tab

Som led i erstatningsrettens formål er det en forudsætning, for at ifalde erstatningsansvar, at der er lidt et tab hos skadelidte. Dette kan indebære både person- og tingsskader og almindelige formueskader. Personskader er skader, der medfører helbredsforringelse, såvel fysisk som psykisk, eller dødsfald, og tingsskader består af fysiske skader på fast ejendom og løsøre. Rene formueskader består af skader, der indtræder uden sammenhæng med en person- eller tingsskade.⁵ Professionsansvaret for advokater indebærer næsten udelukkende ansvar for almindelige formueskader, hvorfor dette vil være fokusområdet for nærværende speciale.⁶ Ved udmålingen af erstatning gælder der i dansk ret som udgangspunkt et princip om fuldstændig erstatning, der medfører, at den skadelidte skal stilles økonomisk, som hvis skaden ikke var sket.⁷

I relation til advokatens erstatningsansvar, kan tabet komme til udtryk i de tilfælde, hvor klienten bliver frataget muligheden for at gennemføre et økonomisk krav, som denne ellers kunne have gennemført. Overordnet udmåles en eventuel erstatning i disse tilfælde med det udgangspunkt, at klienten stilles, som hvis advokatens ydelse ikke havde været mangelfuld.⁸

2.2.2. Ansvarsgrundlag

Når det er fastslået, at der foreligger et tab, er det nødvendigt, for at kunne ifalde erstatningsansvar, at der foreligger et ansvarsgrundlag hos skadevolderen. Ansvarsgrundlag kan defineres som de årsager, der skal være til stede for at skadevolderen kan drages til ansvar for den pågældende skade.

⁴ Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 23 ff.

⁵ Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 25. f.

⁶ Gomard, B., *Moderne erstatningsret*, 2002, s. 37.

⁷ Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 25.

⁸ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 861.

Erstatningsrettens udvikling har været præget af valget mellem en subjektiv ansvarsregel og objektive ansvarsregler.⁹ Det almindelige ansvarsgrundlag i dansk ret er den subjektive ansvarsregel, *culpa*. Dette indebærer, at skadevolder ifalder erstatningsansvar uden for kontraktforhold for tab, som denne har forvoldt forsætligt eller uagtsomt, hvis adfærden i øvrigt er retsstridig.¹⁰ Ved uagtsomhed sondres der mellem simpel og grov uagtsomhed, der begge er omfattet af culpareglen. I medfør af den klassiske opfattelse af uagtsomhed, har en person handlet uagtsomt, når denne ikke har udvist den agtpågivenhed, som en *god familiefar* ville have udvist – også betegnet *bonus pater familias*.¹¹ Denne vurdering tager således udgangspunkt i, hvordan en almindelig fornuftig person ville have handlet i den givne situation, hvorfor det centrale i culpabedømmelsen bliver en vurdering af den sædvane, der gælder i det pågældende tilfælde.¹² Hvis skadevolderens adfærd afviger fra den almindelige agtsomhedsnorm, er der dermed handlet culpøst. Udover den subjektive ansvarsregel, findes de objektive ansvarsregler, der er mere vidtgående ansvarsskærpelser og ofte lovfæstede. Et objektivt ansvar indebærer, at skadevolder pålægges erstatningsansvar, selvom denne ikke nødvendigvis har handlet forsætligt eller uagtsomt.¹³ De objektive ansvarsregler har traditionelt været lovfæstede, men praksis herom har gennem tiden fraveget dette, hvormed domstolene selv har statueret objektivt ansvar uden lovhjemmel hertil.¹⁴

Objektivering af culpareglen

Culpareglen er relativ og udviklingen i erstatningsretten har gennem tiden medført en objektivering af culpabedømmelsen. Objektiveringen af culpareglen er en fravigelse fra den klassiske culparegel, som indeholder et kriterium om, at der skal foreligge subjektiv skyld hos skadevolderen, hvorved denne skulle indse eller burde have indset, at den skadevoldende handling var uforsvarlig. Med objektiveringen af culpareglen i den nyere erstatningsret bevæger reglen sig væk fra den subjektive betingelse. Med denne forskydning, er det tilstrækkeligt, at den skadevoldende handling, ud fra et objektivt synspunkt, kan anses som uforsvarlig. Det psykologiske kriterium, der ligger i den subjektive betingelse, om, at skadevolderen har indset eller burde have indset dette, er dermed mindre fremtrædende. I stedet bliver det afgørende, hvad der kan anses som skadevoldende adfærd ud fra

⁹ Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 45.

¹⁰ Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 23.

¹¹ Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 93.

¹² Denne klassiske opfattelse har dog mødt kritik, se Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 93 ff.

¹³ Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 24.

¹⁴ Se hertil U.1968.84/2H hvor en bygherre blev fundet objektivt ansvarlig for skader på en nærliggende bygning ved piloteringsarbejde.

områdets anerkendte normer, som kan følge af både skrevne og uskrevne regler.¹⁵ Objektiviseringstendensen ses blandt andet i professionsansvaret, hvor de retningslinjer og sædvaner, som bedømmelsen i nogle tilfælde baseres på, er skabt ud fra en faglig standard indenfor det pågældende fagområde.¹⁶ Det er i retslitteraturen diskuteret om professionsansvaret kan anses som et *strengt* eller *skærpet* culpaansvar, eller om professionsansvaret kan rummes i den almindelige culpabedømmelse.¹⁷

2.2.3. Kausalitet og adækvans

For at blive erstatningsansvarlig er det også nødvendigt, som nævnt ovenfor, at der foreligger årsagssammenhæng mellem den indtrufne skade og det ansvarsbegrundende forhold. Det følger dermed af denne betingelse, at en person ikke er erstatningsansvarlig, selvom der foreligger et ansvarsgrundlag, såfremt dette forhold ikke har haft betydning for den indtrufne skade.¹⁸ Vurderingen heraf bygger på en afvejning af, hvorvidt skadelidte ville have lidt det pågældende tab, hvis der ikke forelå et ansvarsbegrundende forhold, som havde betydning for skadens indtræden.

Den underliggende betingelse i kausalitetsbetingelsen er adækvans, hvor den pågældende handling, eller undladelse, skal have været påregnelig for skadevolderen. Udgangspunktet i denne betingelse er, at en person ikke ifalder erstatningsansvar, såfremt handlingen er uagtsom, medmindre denne uagtsomhed har forøget risikoen for den indtrufne skade.¹⁹

I relation til sager om en advokats mangelfulde rådgivning er det således væsentligt, for at kunne pålægge advokaten et erstatningsansvar, at rådgivningsfejlen har resulteret i, at klienten disponerer på en sådan måde, at denne lider et tab, og at denne risiko var påregnelig for advokaten. Dette blev illustreret i U.2005.45V, hvor landsretten lagde til grund, at advokaten havde ydet mangelfuld rådgivning i forbindelse med en klients erhvervelse af en ejendom og ikke havde taget højde for en vejret. Advokaten fandtes at have handlet ansvarspådragende, og der blev i vurderingen heraf udtrykkeligt lagt vægt på, at der både forelå årsagsforbindelse såvel som påregnelighed.

¹⁵ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 35 f.

¹⁶ Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 125 f.

¹⁷ For nærmere herom, se dette speciales afsnit 3.2.2.

¹⁸ Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 25.

¹⁹ Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 338.

Kapitel 3. Professionsansvaret

Efter en gennemgang af erstatningsrettens væsentligste elementer er det nødvendigt at behandle erstatningsansvaret for professionsudøvere: professionsansvaret. Dette indebærer en afgrænsning af begrebet *professionsansvar*, en analyse af erstatningsansvarsgrundlaget for professionsudøvere og en behandling af de fremtrædende karakteristikker for professionsansvaret.

3.1. Begrebet *professionsansvar*

Professionsansvaret som begreb benyttes i vidt omfang som en betegnelse for det ansvar, visse aktører i erhvervslivet er underlagt ved udførelsen af en faglig ydelse.¹ Advokater, revisorer og ejendomsmæglere er nogle af de aktører, der anses at være underlagt professionsansvar.² Tidligere gjaldt professionsansvaret hovedsageligt kun for disse liberale erhverv, men i dag anses også andre erhverv af mere håndværksmæssig karakter – læger, tandlæger, ingeniører, med flere – at være omfattet af professionsansvaret.³ Fællestrækkene for de erhverv, der er underlagt professionsansvar, er, at udøverne er professionelle inden for deres respektive fag, og de forudsættes dermed at besidde en særlig faglig viden, som danner grundlag for deres ydelse.⁴

I et forsøg på at foretage en begrebsafgrænsning af begrebet *professionsansvar*, har Jørgensen opstillet fire elementer: “1) en særlig sagkyndig rådgivnings- og/eller arbejdspræstation, 2) en særlig »faglig etos«, som går ud over den almindelige moral, 3) medlemskab af en kollektiv organisation, der regulerer tilgangen og fastsætter de »fagetiske normer«, 4) en særlig social status, der kan henføres til en særlig lovgivning eller anden offentlig autorisation eller medlemskab af en anden socialt anerkendt faglig forening.”⁵ Jørgensen inkluderer dermed, ifølge Ulfbeck, blandt andet pædagoger og sygeplejersker i hvervet som professionsudøvere. Ulfbeck påpeger dog hertil, at en teoretisk uddannelse ikke er nødvendig for at være underlagt professionsansvaret, og at oplæring inden for det givne fag kan give professionsudøveren en særlig faglig viden.⁶ Professionsansvaret gælder således, efter denne opfattelse, i alle sammenhænge, hvor et bestemt fagområde kan identificeres og hvor normer og traditioner for, hvordan ydelsen skal præsteres, gør sig gældende.

¹ Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 117.

² Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 118.

³ Bergenser, S., *Tilsynsrådets erstatningsansvar*, 2012, s. 307. Se eksempelvis også U.1977.191 Ø og U.1980.967 Ø.

⁴ Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 118.

⁵ Jørgensen, S., *Et funktionsbestemt professionsansvar*, 2001, s. 3 f, (se bilag 1).

⁶ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 26.

3.2. Erstatningsansvarsgrundlaget

3.2.1. Professionsmålestok

Professionsudøveres erstatningsansvar bedømmes principielt ud fra en culpanorm.⁷ I retslitteraturen fremhæves dog sædvanligvis, at der ved ansvarsvurderingen gælder en særlig professionsmålestok, der differentierer sig fra den sædvanlige culpamålestok. Baggrunden herfor synes at være, at der i visse erhverv er særlige sædvaner, traditioner og krav til, hvordan en given ydelse skal præsteres, og at disse forhold – hvor de eksisterer – dermed kræves overholdt.⁸ Derudover er det inden for erstatningsretten et gennemgående hensyn, at der stilles højere krav til den professionelle end til *den svage* modpart.⁹

Vinding Kruse angiver, at ansvarsbedømmelsen må ske efter en speciel, faglig målestok, og at der i denne forbindelse skal tages udgangspunkt i, om den sagkyndige har udvist den omhu og faglige dygtighed, som med rimelighed kan forlanges af udøvere i den pågældende profession.¹⁰ Ifølge denne opfattelse, forekommer det derfor naturligt, at den traditionelle culpamålestok, *bonus pater familias*, ikke anvendes for professionelle udøvere. Der må i stedet, ifølge Ulfbeck, skeles til anvendelsen af en differentieret culpamålestok, *bonus pater professionalis*.¹¹ Til støtte for dette anfører Eyben og Isager, at culpanormens relativitet viser sig i professionelle forhold ved at tage udgangspunkt i fagets standard, og ikke hvordan en almindelig ikke-fagperson bør agere.¹² Gomard angiver tilmed i relation til ansvarsvurderingen, at der ”[i] stedet for en almindelig fornuftig person (*bonus pater*) må (...) anvendes en fornuftig person med de fornødne kvalifikationer som målestok for, hvad der kan anses for forsvarligt eller uforsvarligt (...).”¹³ Langsted modsætter sig imidlertid den tilsyneladende brede konsensus i retslitteraturen og anfører, at anvendelsen af begrebet *professionsansvar* er vildledende. Langsted argumenterer i stedet for, at culpakravet bunder i, hvordan en ”(...) god, fornuftig og samvittighedsfuld (...)” professionsudøver ville have optrådt i den pågældende situation.¹⁴ Det kan dog diskuteres, om ikke Langsteds definition stemmer overens med de øvrige definitioner.

⁷ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 7.

⁸ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 25 ff.

⁹ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 176.

¹⁰ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 8.

¹¹ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 33 f.

¹² Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 125.

¹³ Gomard, B., *Moderne erstatningsret*, 2002, s. 39 f.

¹⁴ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 239.

Der synes derfor at være bred konsensus i retslitteraturen om, at der anvendes en differentieret culpamålestok. Ved vurderingen af en professionsudøvers eventuelt ansvarspådragende adfærd, må der således ses på, hvordan en almindeligt god professionsudøver inden for det givne fagområde ville have handlet i den pågældende situation.¹⁵ Vinding Kruse anfører i tråd med dette, at det må vurderes, hvad der i den givne situation må anses for forsvarlig fremgangsmåde. Vinding Kruse påpeger desuden, at dette navnlig vil kunne få betydning for advokatansvaret, hvor dommerne selv er sagkyndige på professionsområdet og dermed bør have lettere ved at bedømme, om den udviste adfærd stemmer overens med forsvarlig fremgangsmåde. Omvendt må domstolene ty til skøn fra andre sagkyndige, når ansvaret for andre professionsudøvere skal vurderes. Dette ses eksempelvis i forhold til sager om lægeansvar, hvor Retslægerådet sædvanligvis udtaler sig, og i sager om advokatansvar hvor domstolen kan indhente udtalelser fra Advokatrådets Responsumudvalg.¹⁶

Branchenormer som professionsmålestok?

I relation til culpamålestokkens differentiering må der også kigges på tendensen i den generelle culpavurdering. Som nævnt ovenfor, har culpareglen bevæget sig i en objektiverende retning, hvorefter subjektiv skyld hos skadevolderen har mindre betydning end i den klassiske opfattelse af culpa. Culpareglens objektivering kommer især til udtryk gennem professionsansvaret, hvor normerne inden for den givne branche, og hvorvidt de er overholdt, ifølge Ulfbeck, kan udgøre et moment i ansvarsvurderingen. Disse branchenormer udmønter sig i flere tilfælde af god skik-standarder på området.¹⁷ Dette drejer sig eksempelvis om det finansielle område, hvor der foreligger lovgivning om, hvad god skik indebærer på området.¹⁸ I relation til god skik for advokater er god skik-standarden i stedet defineret gennem branchens retningslinjer med grundlag i den generelle bestemmelse i retsplejelovens § 126, stk. 1.

3.2.2. Professionsansvarets strenghed

Det er i retslitteraturen diskuteret, hvorvidt professionsansvaret kan anses som værende et skærpet eller strengt ansvar. *På den ene side* argumenteres der for, at strengheden kan begrundes i, at ansvarsvurderingen foretages med en culpapedømmelse, som tager udgangspunkt i, at professions-

¹⁵ Se hertil om advokater Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 858: "(...) [A]dvokatens forhold skal måles ud fra, hvad man vil forvente [af] andre professionsudøvere i en tilsvarende situation."

¹⁶ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 8 f.

¹⁷ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 35 f.

¹⁸ Bekendtgørelse nr. 331 af 7. april 2016 om god skik for finansielle rådgivere.

udøveren besidder en række faglige kompetencer, som går ud over, hvad der kan forventes af en almindelig fornuftig person, *bonus pater familias*. Ansvarsbedømmelsen kan efter dette synspunkt anses som værende strengere end efter den traditionelle culpabedømmelse. På den anden side kan betegnelsen være et udtryk for, at culpanormen er relativ, alt efter hvilket livsområde ansvarsbedømmelsen angår. Ansvaret anses efter denne argumentation at kunne rummes i den almindelige culpabedømmelse, og dermed er der ikke nødvendigvis tale om en egentlig strengere ansvars-vurdering for professionsudøvere.¹⁹

Ulfbeck anfører, at culpaansvaret antages at være skærpet som følge af culpareglens objektivering, hvorfor betegnelsen af professionsansvaret som værende strengt er korrekt.²⁰ Bergenser udfordrer standpunktet om, at culpavurderingen er skærpet hos professionsudøvere. Bergenser anfører videre, at der ikke er en selvstændig værdi i at beskrive ansvarsnormen som skærpet, idet det ikke giver mening at sammenligne eksempelvis ansvarsnormen for en advokat med ansvarsnormen for et barn, da skadevolderens forudsætninger for at befinde sig i den givne situation er væsensforskellige. Den angiveligt skærpede ansvarsnorm er derfor blot et udtryk for, at professionsansvarsnormen er den almindelige culpanorm på den professionelles fagområde.²¹ Ifølge Langsted, må sandhedsværdien i at betegne professionsansvaret som værende strengt findes i at der generelt stilles store krav til professionsudøveres agtpågivenhed og indsigt.²²

Den analyserede retspraksis i dette speciale bekræfter ikke, at professionsansvaret kan anses som værende strengt. I FED.1998.1315Ø blev en advokat kendt erstatningsansvarlig for i en aftale at have angivet upræcise vilkår om betaling til underentreprenører. I landsrettens argumentation for domfældelsen omtalte de eksplicit professionsansvaret som strengt: "(...) at det beskrevne forhold i betragtning af det strenge professionsansvar, som en advokat er undergivet, må anses som ansvarspådragende for de sagsøgte." Advokaten var antaget til at koncipere en kontrakt mellem klienten og dennes medkontrahent. Landsretten anførte, at advokaten ikke udførte denne opgave tilstrækkeligt, og brugte den argumentation, at det stod klart for advokaten, at der var en betydelig risiko for, at medkontrahenten ikke ville opfylde sine forpligtelser i kontraktforholdet. Hertil var argumentationen, at det derfor var nærliggende for advokaten at sikre sig, at kontrakten var

¹⁹ Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 123 f.

²⁰ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 33.

²¹ Bergenser, S., *Tilsynsrådets erstatningsansvar*, 2012, s. 313 f.

²² Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 171.

tilstrækkeligt tydelig i relation til betalingsvilkårene. Landsretten anvender dog ikke elementer i ansvarsvurderingen af advokaten, der antyder, at culpavurderingen er strengere som led i advokatens professionelle virke. Det forekommer umiddelbart ej heller, ifølge Langsted, strengt at pålægge en advokat at sikre sin klient bedst muligt kontraktmæssigt.²³ Med disse betragtninger understøtter dommen formentlig blot synspunktet om, at ansvaret kan rummes i den almindelige culpa-bedømmelse. Det er dog vanskeligt at fastlægge, hvilke belæg landsretten støtter sig på i angivelsen af det pågældende professionsansvar som værende strengt.

3.3. Professionsansvarets karakteristika

Professionsansvaret er gennem retslitteraturen, som anført ovenfor, overordnet karakteriseret ved, at det adskiller sig fra den traditionelle *bonus pater*-målestok. Til støtte for dette har retslitteraturen opstillet og behandlet adskillige fagområder, hvor professionsansvaret antages at differentiere sig. De væsentligste karakteristika for professionsansvaret belyses og analyseres i det følgende.

3.3.1. Brancheledning

Det altovervejende udgangspunkt for professionsansvaret er, at en professionel på et givent fagområde bedømmes efter den norm, der gælder på dette fagområde. Der forekommer imidlertid tilfælde, hvor en professionsudøver bevæger sig ind på et andet fagområde, der ikke er branchens normale arbejdsområde, hvorefter andre branchers regler og normer kan blive relevante. Spørgsmålet herefter er, om professionsudøveren i ansvarsvurderingen skal bedømmes efter et funktions- eller statusbestemt professionsansvar.

I retslitteraturen synes der at være overvejende enighed om, at professionsansvaret er funktionsbestemt. Dette indebærer, at den erhvervsudøver, der påtager sig en opgave på et givent fagområde, ikke i ansvarsvurderingen bliver bedømt ud fra sin fagkundskab, men efter ansvarsnormen inden for det givne område. Langsted anfører, at "*(...) de normer, der skal efterleves, er de, som gælder for det erhverv, som skadevolderen udadtil har fremtrådt som havende ekspertise inden for.*"²⁴ En ansvarsvurdering vil således tage udgangspunkt i, om professionsudøveren har fremtrådt som professionel på det givne fagområde. Ulfbeck tilslutter sig dette og anfører, at for eksempel en advokat, der påtager sig at rådgive om skatteforhold, bliver bedømt, som en revisor ville

²³ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 177.

²⁴ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 245.

blive bedømt i en tilsvarende situation, da skatterådgivning traditionelt er at anse som værende revisorens opgave. Til støtte for dette synspunkt påpeger Ulfbeck til illustration, at lov om formidling af fast ejendom²⁵ finder anvendelse på flere brancher, der yder erhvervmæssig formidling, udbud og salg af fast ejendom.²⁶ Dette indebærer, at andre rådgivere end ejendomsmæglere – herunder advokater – kan påtage sig rollen som rådgiver i forbindelse med ejendomsformidling efter lovens kapitel 6. Jull Sørensen fremhæver tilmed lov om juridisk rådgivning²⁷ til støtte for, at der også på det juridiske område gælder tværfaglige standarder.²⁸ Loven omfatter, med undtagelse af advokater²⁹ og finansielle virksomheder³⁰, enhver, der yder erhvervmæssig juridisk rådgivning til forbrugere. Også her er der således dannet tværfaglige ansvarsnormer, som danner et billede af, at professionsudøverens funktion er afgørende i professionsansvaret. Halling-Overgaard og Andersen bidrager med et tilsvarende eksempel i relation til advokater, der agerer som bestyrelsesmedlemmer, hvorefter advokatens adfærd vil blive bedømt ud fra den gældende ledelsesansvarsnorm og ikke professionsansvarsnormen for advokater.³¹

Det fremgår ikke lige så klart af retspraksis, om professionsansvaret overordnet kan kategoriseres som funktionsbestemt eller statusbestemt. Der foreligger imidlertid en overvægt af tilfælde, hvor professionsansvaret i det givne tilfælde er blevet anvendt som funktionsbestemt. I FED.1997.820V blev en almindelig håndværker bedømt som en professionel entreprenør, da denne ikke udtrykkeligt havde gjort opmærksom på sin erhvervmæssige baggrund. Med udgangspunkt i dette lagde landsretten til grund, at håndværkeren skulle stilles de krav, som normalt ville kunne stilles til en professionel. Landsretten fandt, at håndværkeren, som følge af den manglende udtrykkelighed, havde optrådt som en professionel. Håndværkeren blev fundet erstatningsansvarlig, da det udførte arbejde indeholdt mangler, og da denne ikke havde handlet i overensstemmelse med den målestok, der gjaldt inden for det pågældende erhverv. Da håndværkeren i dette tilfælde blev bedømt som professionel uden reelt at være det, taler det for, at professionsansvaret er funktionsbestemt. Det afgørende er tilsyneladende, om skadevolderen har fremtrådt som professionel. Tilsvarende fandt landsretten i

²⁵ Lovbekendtgørelse nr. 510 af 24. februar 2021 om formidling af fast ejendom m.v.

²⁶ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 29.

²⁷ Lov nr. 419 af d. 5. september 2006 om juridisk rådgivning.

²⁸ Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 153.

²⁹ Jf. dog lov nr. 419 af d. 5. september 2006 om juridisk rådgivning § 1, stk. 2: ”Loven omfatter ikke juridisk rådgivning, der ydes af advokater som led i udøvelsen af selvstændig advokatvirksomhed.”

³⁰ Jf. dog lov nr. 419 af d. 5. september 2006 om juridisk rådgivning § 1, stk. 3: ”Loven omfatter ikke juridisk rådgivning ydet af finansielle virksomheder, i det omfang økonomi- og erhvervsministeren har udstedt regler om god skik på det pågældende område.”

³¹ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 57.

FED.2001.343V, at en revisor, der havde betegnet sig selv som statsautoriseret revisor med deponeret beskikkelse, optrådte som særlig sagkyndig. Revisoren havde ikke længere den pågældende beskikkelse, men blev alligevel dømt på lige fod med den medvirkende revisor i sagen, der var beskikket revisor. I denne dom blev professionsansvaret ligeledes anset som funktionsbestemt.

Professionsansvaret er dog i U.1998.344V blevet anset som statusbestemt. I denne sag indgik flere rådgivere, herunder en ejendomsmægler, en bank og en advokat, i en sag om kurssikring. Landsretten fandt imidlertid kun advokaten erstatningsansvarlig for mangelfuld rådgivning om kurssikring til trods for, at banken ligeledes – dog i begrænset omfang – havde rådgivet klienten om kurssikring. Der blev lagt vægt på, at rådgivning om kurssikring lå under advokatens arbejdsområde, hvorfor advokaten burde have rådgivet herom. I denne afgørelse ses professionsansvaret altså nærmere at være statusbestemt frem for funktionsbestemt. Denne ulige ansvarsfordeling og kategoriseringen af professionsansvaret som statusbestemt skal muligvis ses i lyset af, at advokaten i højere grad end banken var involveret i rådgivningen. Derudover kan det tænkes at have været afgørende, at klienten ikke foretog kurssikring på baggrund af bankens rådgivning, men først da advokaten rådgav om kurssikring. Det kunne dermed også tænkes, at såfremt banken havde rådgivet i lige så stort omfang som advokaten, ville retten finde banken ansvarlige på lige fod med advokaten, da banken i så fald i højere grad ville bevæge sig ind på advokatens fagområde. Afgørelsens resultat kan også tolkes på den måde, at visse advokatopgaver er så centrale i advokatens fagområde, at disse består og ikke kan overlades til andre professionsudøvere.

På baggrund af de forskelligartede præmisser i retspraksis er det vanskeligt at konkludere, om professionsansvaret enten er status- eller funktionsbestemt. Dette kan være et udtryk for, at svaret på spørgsmålet ikke er definitivt. Professionsansvaret kan dog ofte, men ikke altid, anses som værende funktionsbestemt, da visse pligter inden for et givent erhverv er så centrale, at de består, på trods af andre professionsudøveres pligter er overlappende. At anse professionsansvaret som statusbestemt kan i øvrigt være problematisk, idet klienten således skal overveje, hvilken type professionel, denne skal henvende sig til, fordi det kan påvirke dennes mulighed for at få erstatning alt efter hvilken rådgiver, der spørges til råds.

3.3.2. Kontrakt- eller deliktansvar?

I en sag om professionsansvar står det parterne frit for, om det omtvistede skal kategoriseres som værende ansvar i eller uden for kontrakt, når der foreligger et kontraktforhold. I retslitteraturen er det dog ikke præciseret, om culpereglen i professionsansvarssager vedrører et kontrakt- eller et deliktansvar. Tvivlen udspringer af, at der mellem professionsudøver og klient ofte foreligger en kontrakt. Denne kontrakt regulerer dog ikke nødvendigvis alle potentielle ansvarssituationer, hvorefter visse forhold muligvis må vurderes ud fra deliktreglerne.³²

Det kan være relevant at skelne mellem de to regelsæt, da der i nogle tilfælde er forskel på retsvirkningerne. Hvis ansvaret placeres som et kontraktansvar, bliver kontrakten afgørende i ansvarsvurderingen, hvorimod der ved deliktansvar bliver lagt vægt på professionsudøverens præstation efter aftaleuafhængige standarder.³³ Misligholder en professionsudøver en aftale med sin klient, vil klienten, udover deliktansvar, have mulighed for at gøre kontraktretlige misligholdelsesbeføjelser gældende.³⁴ Efter kontraktreglerne gælder derudover ofte et præsumptionsansvar (omvendt bevisbyrde), mens der ved deliktreglerne gælder en ligefrem bevisbyrde. Yderligere kommer sondringen til udtryk ved ansvarsbegrænsninger, der kun kan være gældende efter kontraktregelsættet. Ansvar over for tredjemand bliver derimod ofte kun anvendt efter deliktreglerne. Endelig er positiv opfyldelsesinteresse at klassificere som kontrakterstatning, mens negativ kontraktinteresse kan klassificeres som delikterstatning.³⁵

I praksis kom forskellen på de to ansvarsformer blandt andet til udtryk i U.2008.1066V, hvor et flertal i landsretten stadfæstede en byretsdom om advokatansvar. Landsretten fandt, at advokatfirmaet, der havde påtaget sig at møde på tvangsauktion på vegne af panthaver, var solidarisk ansvarlig med forbindelsesadvokatens begåede fejl på trods af, at der ikke var udvist culpa fra advokatfirmaets side. Advokatfirmaets hæftelse over for panthaveren var baseret på et kontraktansvar, da der var indgået en aftale mellem disse, hvorimod forbindelsesadvokatens hæftelse var baseret på et deliktansvar.

Som følge af den vanskelige kategorisering af professionsansvaret som et kontrakt- eller deliktansvar, er retslitteraturen generelt tilbageholdende med at konkludere herpå. Langsted anfører, at grænse-

³² Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 30 f.

³³ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 31.

³⁴ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 95.

³⁵ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 31.

dragningen "(...) vil kunne være enkelt at afgøre i nogle tilfælde (...) men ganske vanskeligt i andre."³⁶ Spørgsmålet kan dermed ikke besvares generelt, idet det ikke kan udelukkes, at professionsansvaret i nogle tilfælde bedst placeres som et kontraktansvar, mens det i andre tilfælde bedst kan kategoriseres som et deliktansvar.³⁷ Derudover er det, ifølge Eyben og Isager, ej heller muligt at udelukke, at ansvarsformerne kan anvendes forskelligt afhængigt af det pågældende professionsområde.³⁸ I relation til advokatansvaret, anfører Halling-Overgaard og Andersen, at de fleste sager herom afgøres efter deliktreglerne. Halling-Overgaard og Andersen anfører videre, at dette dog ikke udelukker anvendelse af kontraktreglerne, fordi klienten ikke skal stilles dårligere, end denne ville blive stillet efter kontraktretlige principper.³⁹

3.3.3. Aftalen i klientforhold

Det er endvidere karakteristisk for professionsansvaret, at der typisk foreligger en rådgivningsaftale, hvorefter vilkårene i samme kan være afgørende i vurderingen af, hvilke krav, der stilles til rådgivningen. Klientaftalen kan afgrænse advokatens opdrag og vilkårene for betaling, såfremt ydelsen ydes mod betaling, og regulerer parternes retsforhold ved at danne rammerne for aftalens udførelse.

De typiske klientaftaler er de såkaldte udtrykkelige opdrag, hvor advokaten i almindelighed udarbejder en skriftlig bekræftelse i form af et *letter of engagement*. Aftalen kan dog også etableres ved passivitet, hvor en klient har henvendt sig til advokaten på en sådan måde, at denne har fået en berettiget tro på, at advokaten påtager sig den pågældende opgave. På trods af, at der ikke ligger en skriftlig aftale herom, vil advokaten stadig være bundet af en stiltiende aftale, for eksempel i tilfælde hvor advokaten tager imod klientens medbragte papirer til brug for sagen. Advokaten skal derfor klart afslå at påtage sig opgaven for ikke at være bundet af den.⁴⁰

Som følge af dansk rets udgangspunkt om aftalefrihed, kan aftalen mellem professionsudøveren og klienten som udgangspunkt indeholde præcis, hvad parterne ønsker – dog med respekt for branchenormer. Professionsudøveren kan derfor også afslå at udføre en opgave, som denne ikke ønsker at

³⁶ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 131.

³⁷ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 31.

³⁸ Eyben, B. V.; Isager, H., *Lærebog i erstatningsret*, 2019, s. 126 f.

³⁹ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 96.

⁴⁰ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokattretten*, 2022, s. 679 f.

udføre. I aftalen kan der eksempelvis angives bestemte vilkår om tidsfrister for advokaten, der fastlægger rammerne for, om denne har handlet med den fornødne hurtighed, som kræves efter retsplejelovens § 126, stk. 1. Der er til dels også aftalefrihed om vilkårene for betaling, om end disse også er underlagt en rimelighedsvurdering.⁴¹ Der er således visse begrænsninger i forhold til, hvad advokaten og klienten kan aftale.

Tilskæring af opgaven og ansvarsfraskrivelser

I forholdet mellem professionsudøver og klient er det afgørende, at den pågældende opgave bliver tilskåret gennem klientaftalen. Den professionelles pligt til at udføre en given opgave udspringer grundlæggende af, at en klient har bedt den professionelle om at udføre en opgave for denne. Aftalen udgør herefter rammerne for opgaven og bidrager til forståelsen af, hvilke opgaver, den professionelle konkret skal udføre for klienten. Anmoder en klient eksempelvis sin advokat om at undersøge de selskabsretlige aspekter af en given transaktion, ligger der heri ikke en forpligtelse til også at foretage et sagsanlæg for klienten.⁴²

Det står dog, ifølge Ulfbeck, ikke parterne frit for at tilskære opgaven, som de har lyst til, da visse opgaver fordrer udførelse gennem bestemte fremgangsmåder. Ulfbeck argumenterer for, at ydelser inden for den professionelles kerneområde som udgangspunkt ikke kan fraviges. I de tilfælde, hvor ydelsen omvendt ligger uden for – men tæt på – den professionelles kerneområde, vil det formentligt være hensigtsmæssigt at anvende aftalen som middel til klarlæggelse af den professionelles opgaver. Ulfbeck anfører tilmed, at det må tillægges betydning, om afskæringen af en given opgave påvirker den resterende ydelses udførelse eller ej.⁴³ Dette vedrører eksempelvis spørgsmålet om, hvorvidt kravet om faglighed kan fraviges ved aftale.⁴⁴

I forlængelse af opgavetilskæring foreligger der også begrænsninger i relation til egentlige ansvarsfraskrivelser. Ansvarsfraskrivelser, der eksempelvis foreskriver, at professionsudøveren ikke er ansvarlig for den egentlige kvalitet af ydelsen, er som udgangspunkt, ifølge Ulfbeck, ikke gyldige.⁴⁵ Bryde Andersen og Petersen anfører, at faglige standarder som udgangspunkt skal overholdes, og dermed at professionsudøveren ikke kan fraskrive sig de pligter, som branchens normer

⁴¹ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 681 f.

⁴² Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 43.

⁴³ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 43 f.

⁴⁴ For nærmere herom, se dette speciales afsnit 5.1.2.

⁴⁵ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 867.

pålægger denne. Dette kan for eksempel omfatte et tilfælde, hvor professionsudøveren i aftalen fraskriver sig ansvar for grov uagtsomhed eller pligter, som er grundlæggende for aftalens udførelse.⁴⁶ Ifølge Halling-Overgaard og Andersen skal det dog bemærkes, at når en rådgiver ved fastlæggelse af aftalen har afgrænset selve omfanget af ydelsen, er der ikke tale om en egentlig ansvarsfraskrivelse, men i stedet tilskæring af opgaven.⁴⁷

3.3.4. Resultat- eller indsatsforpligtelse?

Som endnu et karakteristikum for professionsansvaret foreligger sondringen mellem resultatforpligtelser og indsatsforpligtelser. Det afgørende i sondringen er, hvilke forpligtelser professionsudøveren har påtaget sig. En advokat kan eksempelvis have påtaget sig at levere et bestemt resultat i form af et tinglyst skøde, hvilket dermed er en resultatforpligtelse. I andre tilfælde består ydelsen i at yde en bestemt indsats. Dette kan eksempelvis forekomme i form af rådgivning, hvor professionsudøveren ikke nødvendigvis kan garantere et bestemt resultat, men blot at denne yder en indsats i overensstemmelse med dennes kompetencer.⁴⁸

I de fleste sager kan det være vanskeligt at kategorisere ydelsen som enten resultat- eller indsatsforpligtelse, da mange opdrag ofte har elementer af begge. Sondringen mellem disse kan dog være yderst relevant i forhold til, hvorvidt den leverede ydelse er mangelfuld, selvom der dog stadig skal foretages en ansvarsvurdering. Har den professionelle påtaget sig at yde en resultatforpligtelse, betyder det ikke per automatik, at der foreligger objektivt ansvar for et givent tab. Ansvarsgrundlaget skal vurderes efter en konstatering af, om den leverede ydelse er mangelfri.⁴⁹

Culpa- eller præsumptionsansvar?

Spørgsmålet om hvorvidt der foreligger et culpaansvar med ligefrem bevisbyrde eller et præsumptionsansvar kan afhænge af, hvilken slags forpligtelse, der er tale om. I alle tilfælde skal klienten først bevise, at den præsterede ydelse er mangelfuld. Når klienten har påvist dette, må sondringen mellem forpligtelserne foretages. Har professionsudøveren påtaget sig en resultatforpligtelse vil udgangspunktet være, at der foreligger et præsumptionsansvar for den professionelle part i kontraktforholdet, hvor den professionelle skal bevise, at manglerne ikke skyldes dennes fejl.

⁴⁶ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, 2022, s. 867.

⁴⁷ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 83.

⁴⁸ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 31 f.

⁴⁹ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 31 f.

Har professionsudøveren derimod påtaget sig en indsatsforpligtelse, foreligger der et culpaansvar med ligefrem bevisbyrde, hvor klienten skal bevise, at den professionelle har begået en fejl. Disse regler kan dog efter konkrete vurderinger fraviges af domstolene.⁵⁰

Sondringen behandles ikke yderligere, da advokatens rådgivningsforpligtelse kan kategoriseres som værende en indsatsforpligtelse, der som udgangspunkt ikke har elementer af en resultatforpligtelse.

3.3.5. Tabsopgørelse

I professionsansvarssager vil det tab, som kræves erstattet, typisk indebære, at klienten i forbindelse med den mangelfulde ydelse enten har lidt et direkte økonomisk tab eller har pådraget sig en eller flere følgeskader. I relation til professionsansvaret vil der dog ofte være tale om følgeskader.⁵¹ Tabsopgørelsen kan, ifølge Bryde Andersen og Petersen, bestå i usikkerheder, når størrelsen af klientens tab afhænger af "(...) efterfølgende retlige eller faktiske hændelser, som man ikke har vished om." Det er således vanskeligt at afgøre, hvor stort tabet er, da det ikke endeligt er muligt at fastslå. I disse tilfælde anfører Bryde Andersen og Petersen endvidere, at domstolen anlægger en fordelagtig bevisbedømmelse for den skadelidte. Også tab som kommer af merudgifter ved aftalens udførelse, eksempelvis omkostninger i forbindelse med tydeligt unødvendige processkridt, kan være omfattet af et erstatningskrav.⁵²

Erstatningskravene i professionsansvarssager kan være af forskellig karakter, alt efter hvilken type skade, klienten har lidt. Dette ses eksempelvis ved lægeansvaret, hvor lægen kan have påført patienten personskade, entreprenøransvaret, hvor klienten kan have lidt såvel tingsskade som personskade, og advokatansvaret, hvor der typisk er tale om ren formueskade. Især sidstnævnte kan volde problemer ved tabsopgørelsen, alt efter om forholdet vurderes efter deliktreglerne eller kontraktreglerne. Efter kontraktreglerne kan erstatning udmåles som både positiv opfyldelsesinteresse og negativ kontraktsinteresse, mens det efter deliktreglerne kun er muligt at få erstatning efter negativ kontraktsinteresse.⁵³ I de tilfælde, hvor en professionsudøver har ydet mangelfuld rådgivning, skal skadelidte stilles som havde rådgivningen været korrekt. Dette er illustreret i U.2019.840H, hvor det

⁵⁰ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 39 f.

⁵¹ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 54.

⁵² Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 861 f.

⁵³ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 54 f.

faktum, at en fast ejendom ikke måtte anvendes som fritidsbolig, havde påført klienten et tab. Klienten skulle, ifølge Højesteret, stilles økonomisk, som havde rådgivningen været ydet korrekt af advokaten.

Der findes dog også tilfælde, hvor klienten har foretaget dispositioner på baggrund af den mangelfulde rådgivning, som har resulteret i, at andre dispositioner efterfølgende afskæres. I disse tilfælde kan der næppe siges at være lidt et tab, såfremt klienten alligevel ingen interesse havde i at foretage den disposition, der blev afskåret. Omvendt findes de tilfælde, hvor den mangelfulde rådgivning har medført væsentlige begrænsninger i klientens dispositionsfrihed. I et sådant tilfælde må domstolen, ifølge Bryde Andersen og Petersen, skønne, hvilke muligheder klienten ville have haft, og dermed hvilken situation, der med størst sandsynlighed ville være indtrådt.⁵⁴

3.3.6. Ansvar for tredjemand

Har den professionelle påført et tab for andre end sin klient, opstår spørgsmålet, hvorvidt denne kan blive ansvarlig over for tredjemand. I modsætning til den professionelles klient foreligger der ikke noget kontraktforhold mellem skadevolderen og skadelidte. Dette må, ifølge Vinding Kruse, betyde, at den professionelle ikke som udgangspunkt er ansvarlig i samme omfang, som hvis den skadelidte er en klient. Der kan dog være tilfælde, hvor der er markante grunde til at pålægge erstatningsansvar på baggrund af den professionelles stilling i forhold til tredjemand. Der kan dog vanskeligt opstilles generelle regler for, hvornår dette er tilfældet.⁵⁵ En professionsudøvers ansvar for tredjemand ligger uden for dette speciales sigte og vil derfor ikke blive behandlet yderligere.

⁵⁴ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 866.

⁵⁵ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 129.

Kapitel 4. Advokatprofessionen

Som tidligere nævnt, er advokatprofessionen et af de erhverv, der er underlagt professionsansvaret. Nærværende kapitel har til formål at definere advokatbegrebet, afgrænse advokatens opgaver og undersøge indholdet af advokatens overordnede erstatningsansvar, herunder ansvarsgrundlaget og -normen.

4.1. Advokatbegrebet

Begrebet *advokat* er defineret i Den Danske Ordbog som værende en ”*jurist som mod betaling rådgiver klienter i juridiske spørgsmål og repræsenterer dem i retssager*”.¹ Denne definition er meget lig den materielle afgrænsning af begrebet *advokatvirksomhed*, beskrevet af Justitsministeriet i bemærkningerne til den nugældende bestemmelse i retsplejelovens § 124, der definerer advokatvirket som værende ”(*...*) *juridisk rådgivning og i forbindelse hermed økonomisk og anden rådgivning til klienten samt repræsentation af denne for domstolene og over for andre offentlige myndigheder og organisationer samt i retslige spørgsmål og tvister i øvrigt.*”² Herved inddrages ikke blot den juridiske rådgivning i den materielle definition men også økonomisk og anden rådgivning.

Det er imidlertid ikke kun advokater, der yder juridisk rådgivning. Andre professioner, der beskæftiger sig med rådgivning, har, i tilknytning til deres mere afgrænsede ekspertise, også som opgave i et vist omfang at yde juridisk rådgivning. Det kan for eksempel bemærkes, at revisorer yder juridisk rådgivning om skatteretlige forhold og at ejendomsmæglere yder juridisk rådgivning i forbindelse med køb og salg af fast ejendom.³ De tilfælde, hvor rådgivere, der ikke er advokater eller finansielle virksomheder, yder juridisk rådgivning til forbrugere, reguleres af lov om juridisk rådgivning.⁴

Retsplejelovens regler om advokatvirket

Retsgrundlaget for advokaters virke er lovfæstet i retsplejelovens kapitel 12, der også stiller krav til advokatbeskikkelse. Justitsministeren beskikker advokater, der opfylder de opstillede krav i

¹ Den Danske Ordbog, www.ordnet.dk/ddo.

² Bemærkningerne på s. 3857 til lovforslag nr. L 150 af d. 17. januar 1990 om ændring af retsplejeloven, (se bilag 2).

³ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 28 ff.

⁴ For yderligere om lov om juridisk rådgivning og lovens anvendelsesområde, se for eksempel Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 195 ff.

retsplejelovens §§ 119-122, herunder en bestået juridisk embedseksamen og et gennemført treårigt praktisk uddannelsesforløb som advokatfuldmægtig og en praktisk prøve i retssagsbehandling.⁵

Advokaten er efter retsplejelovens § 143 forpligtet til at være medlem af Advokatsamfundet, hvorigennem advokaten er underlagt et tilsyn af Advokatnævnet, der er uafhængigt af Advokatsamfundet. Advokatnævnet fungerer derfor som et domstolslignende nævn, der blandt andet behandler klager over advokaters adfærd. Advokaten er herudover underlagt de advokatetiske regler udstedt af Advokatsamfundet, som er retningslinjer, der udtrykker, hvilke krav, der stilles til den professionelle standard og etik. Derudover fungerer retningslinjerne som et bidrag til fastlæggelsen af god advokatskik, der fastlægges af Advokatnævnet.⁶

4.2. Advokatens hovedopgaver

Udover de definitioner af advokatens virke, der foreligger i Den Danske Ordbog og Justitsministeriets bemærkninger til retsplejelovens § 124, synes der at være bred enighed i retslitteraturen om, at advokatens hovedopgaver primært består dels i partsrepræsentation og dels i rådgivning.⁷ Partsrepræsentationen indebærer blandt andet procedure og sagsførelse, men har også elementer af rådgivning. Rådgivningselementet kan dermed rummes i stort set alle af advokatens arbejdsområder og udgør dermed det største ansvarsområde.⁸ Ekspedition er flere steder i retslitteraturen⁹ behandlet som en tredje hovedopgave for advokaten, hvorfor også denne forpligtelse behandles i det følgende.

4.2.1. Partsrepræsentation

I sin klassiske betydning består partsrepræsentationen – også kaldt *tvistløsningsbistand* – i at føre en sag til afgørelse gennem kompetente instanser, der tager stilling til parternes tvist. Der kan blandt andet sondres mellem civil sagsførelse, forsvarerbistand samt skilsmisse- og seperationstvister. Den del af konflikterne, der ikke er undergivet parternes rådighed, kan løses gennem forhandling, mediation eller voldgift. En betydelig del af partsrepræsentation består således i at advokaten, når der

⁵ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 26 f.

⁶ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 34 f.

⁷ Se eksempelvis Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 31 f, Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 79 ff og Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 11 f.

⁸ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 61.

⁹ Se eksempelvis Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 80 f og Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 31 ff.

foreligger en aktuel eller nærtforestående retstvist mellem dennes klient og klientens modpart, fremsætter/anfægter påstande og anbringender, afhængigt af hvilken side denne repræsenterer.¹⁰

Som led i partsrepræsentationen deltager advokaten i modpartsdialoger, hvor parternes uenighed søges identificeret, og i nogle tilfælde bliver tvisten bragt til ophør gennem forlig. Såfremt et forlig med modparten ikke uden videre kan indgås, vil advokaten typisk forhandle dette med modparten. Denne forhandling foregår ofte gennem yderligere dialog, flere møder eller ved at parterne anvender en alternativ tvistløsning som for eksempel mediation. Hvis forhandlingsprocessen ikke fører til ophør af tvisten, vil advokatens opgave bestå i at føre sagen ved domstolene, offentlige myndigheder, administrative retter eller voldgift. Advokaten skal udarbejde de relevante dokumenter for sagsførelsen i retssalen og føre sagen igennem ved fremlæggelse, afhøringer, bevisførelse og procedure.¹¹

Partsrepræsentationen indebærer således i betydelig grad også forberedende arbejde, der ligger til grund for arbejdet i retssalen. Selve retssagsproceduren udgør kun en lille del af advokatens samlede arbejde, der hovedsageligt går med tilrettelæggelse af sagen i form af skriftlig og proceduremæssig forberedelse.¹²

Som ansvarsområde opstår spørgsmålet om mangelfuld sagsførelse på flere forskellige måder. Der kan for eksempel være ansvar for advokaten, såfremt denne ikke har fremsat anbringender, der burde være blevet fremsat under sagsførelsen. Der kan også være tale om utilstrækkelig oplysning af sagen, manglende sagsanlæg eller dårlig vidneførelse. Det altoverskyggende problem for skadelidte i erstatningsansvarssager som disse er dog, at denne skal løfte bevisbyrden for, at der er årsagssammenhæng mellem tabet og den mangelfulde sagsførelse.¹³ Et eksempel på denne problematik forelå i U.1996.245H, hvor en advokat ikke havde anlagt sag mod modparten rettidigt. Advokaten blev ikke kendt skyldig, da reklamationsfristen, uanset om advokaten havde anlagt sagen rettidigt, var overskredet, og advokatens begåede fejl fandtes dermed ikke at have været årsagen til klientens tab.

¹⁰ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 33 f.

¹¹ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 35.

¹² Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 35 f.

¹³ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 79.

4.2.2. Rådgivning

Begrebet *rådgivning* er i retslitteraturen defineret ud fra forskellige brancher og kontekster. På tværs af brancherne må rådgivning, overordnet set, anses at dække over, at en person såvel mundtligt som skriftligt giver en anden person råd. Blandt andet i forhold til advokatbranchen definerer Langsted rådgivning som værende "(...) tilpasset, fagligt funderet informationsgivning med henblik på en klients beslutningstagen (...)".¹⁴ Til grund for denne definition har Langsted opstillet to hovedkriterier. Først og fremmest skal rådgivningen være fagligt funderet. Dette indebærer at den information, rådgiveren giver til klienten, er faglig og baseres på rådgiverens uddannelse og faglige viden. Dernæst skal rådgivningen give klienten basis for dennes beslutningstagen. Dette kan indebære, at rådgiveren fremskaffer oplysninger, opstiller mulige dispositioner og påpeger konsekvenserne af samme. Disse elementer kan samlet anses som elementer i *kommunikationsansvaret*, som det påhviler rådgiveren at leve op til.¹⁵

Typer af rådgivning

Hverken lovgivning eller retspraksis giver en tydelig inddeling af advokatens rådgivningsopgaver.¹⁶ Det er i retslitteraturen forsøgt opdelt på forskellig vis, herunder for eksempel af Vinding Kruse, der opdeler rådgivningsvirket i tre kategorier: juridisk rådgivning, forretningsmæssig rådgivning og personlig rådgivning. Vinding Kruse anfører desuden, at denne adskillelse må tilsigtes for at kunne vurdere erstatningsansvaret.¹⁷ Ulfbeck opdeler imidlertid rådgivningsforpligtelsen i henholdsvis juridisk rådgivning og anden rådgivning. Sidstnævnte indebærer navnlig rådgivning, hvor advokaten ikke er uddannet specialist i samme omfang som ved juridisk rådgivning, herunder eksempelvis finansiel rådgivning.¹⁸ Disse opdelinger synes derfor at have til fælles, at den juridiske rådgivning kan isoleres fra advokatens øvrige rådgivningsopgaver.

Den juridiske rådgivning består for advokaten i at rådgive klienten med afsæt i sin juridiske viden. Sigtet i rådgivningen kan eksempelvis være at informere klienten om dispositionsmuligheder i en konkret sag eller at rådgive klienten om, hvordan en eventuel konflikt undgås. Den juridiske viden,

¹⁴ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 26.

¹⁵ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 12 ff.

¹⁶ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 62 f.

¹⁷ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 16.

¹⁸ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 82 ff. For samme opdeling, se også Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 31.

som advokaten baserer sin rådgivning på, kan angå gældende ret eller hvordan retsstillingen kunne se ud som resultat af eventuelle dispositioner fra klientens side.¹⁹

Anden rådgivning omfatter alt fra erhvervsmæssig rådgivning til personlig rådgivning og har som karakteristikum, at det er rådgivning om forhold, der ikke er juridiske – herunder for eksempel økonomisk rådgivning. I forbindelse med erhvervsmæssig rådgivning kan advokaten eksempelvis yde rådgivning om bestyrelsesarbejde og generelt ligger denne type rådgivning tæt op ad den forretningsrådgivning, revisorer yder. Den personlige rådgivning indebærer ofte en mere omsorgsmæssig rådgivning, da der typisk er tale om en svag part, der er i krise.²⁰

4.2.3. Ekspedition

Som det ses ovenfor, er det i retslitteraturen forskelligt, hvorledes advokatens opgaver anses at være opdelt. Ekspeditionen som opgaveforpligtelse kan både anses som værende indeholdt i rådgivningsforpligtelsen eller blot som en tredje hovedopgave. Ekspeditioner er imidlertid ikke i dette speciale blevet behandlet uden tilknytning til en given rådgivning. Der tages således ikke i specialet afsæt i ansvarsvurderingen ved en mangelfuld ekspedition, såfremt denne opgave ikke har været i tilknytning til en eventuelt mangelfuld rådgivning. For at kunne adskille ekspedition fra rådgivning er det imidlertid relevant at klarlægge, hvad en ekspedition indebærer.

Det er karakteristisk for denne opgavetype, at advokaten skal præstere et bestemt resultat, og at der dermed er tale om en opgavetype af praktisk art. Der kan eksempelvis være tale om en ekspedition, hvor en advokat får til opgave at tinglyse et pantebrev eller indgive konkursbegæring. Imens rådgivning vedrører bistand frem til, at klienten træffer sin beslutning, indtræder en eventuel ekspedition således efter, at klienten har truffet sin beslutning og skal have udført en given disposition i den forbindelse.

Den typiske problematik, der opstår i relation til advokatens ansvar for ekspeditioner, er, at ekspeditionen er forsinket.²¹ Forsinkelse kan opstå i flere tilfælde, men kan eksempelvis forekomme, hvor der er aftalt tidsfrister. I U.2011.177H havde en advokat ikke rettidigt anmeldt et krav hos et forsikringsselskab, hvorefter denne fandtes at have handlet ansvarspådragende.

¹⁹ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 31 f.

²⁰ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 32.

²¹ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 80.

4.3. Advokatens ansvarsgrundlag

Ansvarsnormen, som generelt anvendes ved bedømmelsen af en advokats ansvar, er en professionsansvarsnorm baseret på et culpaansvar. Dette professionsansvar ses i forbindelse med handlinger og undladelser, som advokaten har udført som led i et opdrag for en klient.²² Advokatens eventuelt ansvarspådragende adfærd sammenholdes i de fleste situationer²³ således med den norm, der i almindelighed gælder for en advokat i den pågældende situation.²⁴ Ifølge Bryde Andersen og Petersen indeholder advokatansvaret i sig selv et skærpet krav ved uagtsomhedsvurderingen, da advokatens forhold bliver målt ud fra, hvordan en anden professionsudøver forventeligt ville have ageret i en lignende situation.²⁵

Det mest fremtrædende ved advokatens erstatningsansvar er det såkaldte *rådgiveransvar*. En betydelig del af advokatens ansvar har, ifølge Bryde Andersen og Petersen, grobund i de informationer, som advokaten giver en klient som grundlag for de dispositioner, denne vil træffe. Det tab, som klienten lider som følge af advokatens erstatningspådragende adfærd, vil typisk kunne karakteriseres som værende en ikke-integritetskrænkelse. Der vil dermed være tale om en almindelig formueskade inden for kontrakt. I andre tilfælde kan advokatens adfærd dog være erstatningspådragende over for tredjemand, der ikke har indgået i et kontraktforhold med advokaten.²⁶

4.3.1. God advokatskik

Som berørt i afsnit 1.4.2. findes der et begrænset omfang af specifikke regler, der regulerer erstatningsansvaret i forhold mellem advokat og klient. God skik-standarden for advokater kan imidlertid anses at bidrage til den denne regulering. God advokatskik har sit lovbestemte grundlag i retsplejelovens § 126, stk. 1, der fastslår, at en advokat ikke må handle i strid med god advokatskik:

”§ 126. En advokat skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik. Advokaten skal herunder udføre sit hverv grundigt, samvittighedsfuldt og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til klienternes tarv tilsiger. Sagerne skal fremmes med fornøden hurtighed.”

²² Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 853.

²³ Eksempelvis ikke i situationer, hvor en advokat sidder i bestyrelsen i en virksomhed. For nærmere herom, se Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 56 f.

²⁴ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 56.

²⁵ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 858.

²⁶ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 853 f.

I relation til god advokatskik er der som udgangspunkt en formodning om, at advokaten er erstatningsansvarlig, når der er handlet i strid hermed.²⁷ Bryde Andersen og Petersen anfører dog, at en sådan situation, hvor en advokat har handlet i strid med god advokatskik efter retsplejelovens § 126, stk. 1, ikke i sig selv indebærer, at advokaten er erstatningsansvarlig. Det ses ligeledes, at et forhold, der udløser erstatningsansvar, ikke nødvendigvis vil føre til sanktioner for brud på god advokatskik.²⁸

Som følge af den brede bestemmelse i retsplejelovens § 126, stk. 1 er god advokatskik hovedsageligt defineret af branchen, herunder gennem Advokatrådet, der har kompetence til at udfylde god skik-standarden.²⁹ Til udfyldelsen af god skik-standarden, anfører Jull Sørensen, at det obligationsretlige princip, loyalitetsprincippet, spiller en rolle og kan anses som værende indbygget i rådgiverens rådgivningsforhold til klienten. Loyalitetsprincippet indebærer, at advokaten er forpligtet til at tage rimelige hensyn til klientens interesser og underrette om forhold, der kan skuffe klienten. Princippet angår dog, i modsætning til god skik-standarden, den individuelle relation og omsorg i rådgivningsforholdet.³⁰

4.3.2. Rolleforventning

I et rådgivningsforhold mellem advokat og klient kan der opstå visse forventninger parterne imellem. Det er typisk klienten, der har visse forventninger til advokaten grundet dennes stilling. Advokaten kan dog også i visse tilfælde have forventninger til klienten og dennes viden, hvorefter advokaten kan indrette sin rådgivning.³¹

Rolleforventningen tager udgangspunkt i en vis subjektivitet, idet forventningerne varierer alt efter omstændighederne, da hver person vægter forskellige ting højt i sine subjektive forventninger. Begrebet rolleforventning skal imidlertid ikke anskues fra den subjektive vinkel hos enkelte personer, men snarere ud fra hvad samfundet forventer af rollen som advokat. Ifølge Jull Sørensen kommer dette særligt til udtryk ved anvendelsen af god skik-standarden i praksis. Klienten vil typisk have nogle klare forventninger, som denne kan støtte sig op af, idet advokaten er pålagt at følge disse

²⁷ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 13.

²⁸ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatterten*, 2022, s. 858.

²⁹ Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 61.

³⁰ For en mere grundig gennemgang af loyalitetsprincippets betydning for god skik-standarden, se Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 99.

³¹ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 179 f.

regler. Klienten kan på denne måde have nogle berettigede forventninger til, hvordan advokaten løser den aftalte opgave. Ifølge Jull Sørensen forsvinder lidt af den subjektivitet, der ligger i forventningerne, med ordet *berettigede*. Dette ses blandt andet ved, at der i vurderingen af forventningerne skeles til god skik-standarder for at foretage vurderingen af, om forventningerne er berettigede. Dette skyldes, at branchereglerne ligeså benyttes til at skabe forventningerne.³²

Forventningerne fra advokat til klient vurderes i praksis som påregnelighed, hvor domstolene kigger på, om en klients tab som følge af en advokats mangelfulde rådgivning har været påregnelig for advokaten. Ud over de generelle rolleforventninger kan der også skabes yderligere forventninger gennem advokatens (eller klientens) kvalifikationer. Dette ses blandt andet, når modparten er højt specialiseret inden for et givent fagområde.³³

Jull Sørensen mener, ud fra tankegangen om rolleforventning, at denne kan benyttes som et mere pædagogisk alternativ til *bonus pater* i ansvarsvurderingen. Heri ligger også et tillidsaspekt, hvorefter klienten kan have en forventning om og tillid til, at advokaten løser opgaven korrekt.³⁴ Langsted mener anderledes, at rolleforventning og *bonus pater* er to sider af samme begreb, og anfører, at begreberne i grunden har samme anvendelses- og indgangsmetode. Der ses i begge tilfælde på hvilke krav og forventninger, der kan stilles til en given erhvervsudøver i en situation som den pågældende.³⁵

Tankegangen bag rolleforventningen kan dog i tråd med Jull Sørensens beskrivelse være nyttig idet det, som nævnt, kan være mere en pædagogisk måde at forklare og anskue ansvarsvurderingen for professionsudøvere, uanset om det de facto adskiller sig fra *bonus pater*-begrebet eller ej.

4.3.3. Advokatens medarbejdere/samarbejdspartnere

Udover de tilfælde, hvor advokaten på egen hånd har pådraget sig erstatningsansvar, kan en advokats erstatningsansvar over for en klient udspringe fra ansvarspådragende adfærd fra juridiske eller administrative medarbejdere samt samarbejdspartnere, der ikke er tilknyttet advokatens opdrag med klienten. I disse tilfælde må erstatningsansvaret, ifølge Bryde Andersen og Petersen, bedømmes ud

³² Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 129 ff.

³³ Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 129 ff.

³⁴ Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 129 ff.

³⁵ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 267.

fra principalansvaret i Danske Lov 3-19-2³⁶. Bryde Andersen og Petersen tilføjer, at dette kun gælder i forhold, hvor den ansvarspådragende handling foretaget af andre end advokaten ikke har været abnorm. Handlingen skal være påregnelig for advokaten og må ikke gå ud over, hvad advokaten kan forventes at måtte stå inde for.³⁷

4.4. Bevisspørgsmål

Sager om advokaters erstatningsansvar giver anledning til behandling af det bevismæssige aspekt i samme. Det altovervejende udgangspunkt, ifølge Bryde Andersen og Petersen, er, at advokaten er underlagt en tung bevisbyrde. Til illustration heraf blev en advokat i U.2008.1079V kendt erstatningsansvarlig som følge af, at denne ikke havde sikret sig bevis for at have ydet tilstrækkelig rådgivning. I et tilfælde, hvor advokaten påstår at have rådgivet på en given måde, påhviler det dermed denne at fremlægge de fornødne beviser herfor.³⁸ Med udgangspunkt i FED.1997.1709V tilslutter Halling-Overgaard og Andersen sig synspunktet om, at advokaten er underlagt en tung bevisbyrde. I denne dom skulle advokaten løfte bevisbyrden både for at rådgivningen havde fundet sted og hvilket indhold, rådgivningen havde. Halling-Overgaard og Andersen anfører videre, at selvom klienten skal løfte bevisbyrden for, at advokaten har handlet culpøst, skal advokaten bevise, at denne har handlet i overensstemmelse med god advokatskik.³⁹ Denne balance i parternes bevisbyrdeforhold synes at være ulige, hvorfor det må antages, at advokaten generelt er underlagt en tungere bevisbyrde end klienten.

I forlængelse af ovenstående forekommer bevisspørgsmålet også i form af *culpabeviset*. Den skadelidte klient kan, til støtte for sit bevis for, at dennes advokat har handlet ansvarspådragende, få en udtalelse fra Advokatrådets Responsumudvalg. Hvis skadelidte undlader at gøre dette, kan det tillægges processuel skadevirkning. I U.2004.1153V lagde landsretten udtrykkeligt vægt på det forhold, at skadelidte ikke havde indhentet en sådan udtalelse.⁴⁰ Det bør i denne forbindelse dog bemærkes, at en udtalelse fra Advokatrådets Responsumudvalg ikke kan indeholde en stillingtagen til den konkrete tvist, men blot kan afgøre, om en advokats adfærd er i strid med god advokatskik eller ej.⁴¹

³⁶ Lov nr. 11000 af d. 15. april 1683 om arbejdsgiveransvar.

³⁷ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatterten*, 2022, s. 859.

³⁸ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatterten*, 2022, s. 860.

³⁹ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 474 f.

⁴⁰ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatterten*, 2022, s. 860 f.

⁴¹ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 38.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

Med de grundlæggende elementer i erstatningsretten og karakteristika for professions- og advokatansvaret fastlagt, fordrer besvarelsen af problemformuleringen en analyse af de momenter, der, ud fra retspraksis, kan udledes af ansvarsvurderingen ved en advokats mangelfulde rådgivning. Retslitteraturen er inddraget med det formål at belyse den teoretiske tilgang til de respektive momenter og fortolke retspraksis.

5.1. Klientaftalen

Indledningsvist behandles en af de mest fremtrædende elementer i forholdet mellem advokaten og klienten: klientaftalen. Både tilstedeværelsen af en kontrakt og fraværet af samme, kan have væsentlig indflydelse på domstolens vurdering af advokatens erstatningsansvar. Dette skyldes, at forholdet mellem advokaten og dennes klient ofte bygger på indgåelsen af en kontrakt i form af en aftale, der afgrænser advokatens opdrag. I klientaftalen har parterne som udgangspunkt aftalefrihed og kan fastlægge rammerne for opdraget ved aftale, så længe aftalen ikke kolliderer med advokatens pligt til at følge god advokatskik.¹ Denne regulering af parternes retsforhold er hensigtsmæssig, da den giver gennemsigtighed og bidrager til en gensidig tillid i klientforholdet.²

I forhold til aftalens overordnede betydning i professionsansvaret anfører Ulfbeck, at det er uundgåeligt, at aftalen spiller en rolle i forhold til fastlæggelsen af den givne opgave, og dermed hvad klienten har bedt den pågældende advokat om at udføre. Dette ses blandt andet ved at tilskæring af opgaven sker gennem aftale med klienten, om end der foreligger visse begrænsninger for, hvad opgaven kan begrænses til. Disse begrænsninger til opgavetilskæringen kan foreligge i præceptiv lovgivning³, men mere uklart bliver det, når der er tale om tilfælde, hvor præceptiv lovgivning ikke finder anvendelse. I sidstnævnte tilfælde kan der, som nævnt ovenfor i afsnit 3.3.3., blandt andet ses på, om den pågældende ydelse ligger inden for kerneområdet af advokatens virke, eller om der er tale om en ydelse, der ligger i udkanten heraf. Ifølge Ulfbeck kan der ved en ydelse, der ligger inden for kerneområdet, ikke ved aftale ske fravigelse af samme.⁴ Ifølge Langsted er det dog muligt at aftale ydelser, der ligger uden for kerneområdet og dermed er usædvanlige i forhold advokaters normale

¹ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 208.

² Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 679.

³ Se for eksempel lovbekendtgørelse nr. 510 af 24. februar 2021 om formidling af fast ejendom m.v. §§ 37-41.

⁴ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 43 f.

ydelse. Advokaten vil i en sådan situation kunne blive erstatningsansvarlig, hvis den leverede ydelse er mangelfuld. Er der derimod ikke indgået aftale om udvidelse af området for rådgivningen ud over det sædvanlige, vil det ikke være ansvarspådragende, at advokaten ikke påtager sig at inddrage sådanne forhold af egen drift, uagtet at det ville gavne klienten.⁵

Det har yderligere i retslitteraturen været diskuteret, hvorvidt klientaftalen specifikt er af betydning for selve ansvarsbedømmelsen af advokater. Gomard modsætter sig, at aftalen er af nogen væsentlig betydning for ansvarsbedømmelsen.⁶ Halling-Overgaard og Andersen påpeger, at bedømmelsen af culpa ofte bliver baseret på andre forhold end klientaftalen og er af den overbevisning, at det snarere er afgørende for ansvarsbedømmelsen, hvorvidt advokaten, i forbindelse med løsningen af den givne opgave, har fulgt den faglige standard – god advokatskik.⁷ Vinding Kruse anfører imidlertid, at aftalen ikke skal fraskrives betydning på baggrund af god advokatskik. Vinding Kruse begrundet dette i, at der ikke nødvendigvis er dannet traditioner, der kan anvendes i enhver given situation, hvorefter der må kigges på den konkrete aftale i forhold til, hvad advokaten har påtaget sig og med rimelighed kan pålægges. Dette ses blandt andet i situationer, hvor den konkrete aftale indeholder såvel ansvarsfraskrivelse som egentlige garantitilsagn, hvorved disse, ifølge Vinding Kruse, må tillægges vægt ved ansvarsvurderingen.⁸ Til støtte herfor fremhæver Bryde Andersen og Petersen garantier og indeståelser som væsentlige faktorer i aftalens betydning for ansvarsvurderingen. Bryde Andersen og Petersen påpeger dog, at der sjældent opstår erstatningsretlige problemer i disse henseender.⁹

Der hersker således uenighed i retslitteraturen om, hvorvidt klientaftalen overordnet har betydning for ansvarsvurderingen, eller om ansvarsvurderingen blot tager udgangspunkt i, hvorvidt god advokatskik er iagttaget. På baggrund af denne tvivl er det herefter nødvendigt at behandle de faktorer i klientaftalen, der kan have betydning for ansvarsvurderingen.

5.1.1. Kontrakt- og deliktansvar

Det er, som det fremgår ovenfor i afsnit 3.3.2., vanskeligt at fastlægge, hvorvidt professionsansvaret er at betegne som et kontrakt- eller deliktansvar, da det afhænger af det konkrete forhold mellem

⁵ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 134 ff.

⁶ Gomard, B., *Forholdet mellem Erstatningsregler i og uden for Kontraktforhold*, 1990, s. 365.

⁷ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 96.

⁸ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 10 f.

⁹ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 870 f.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

professionsudøveren og klienten. Tilsvarende er det ikke præciseret, om advokatansvaret kan betegnes som et kontrakt- eller deliktansvar. Spørgsmålet herefter er dog, om denne kategorisering er nødvendig, og om forskellen på de to typer af ansvar reelt har betydning for ansvarsvurderingen for advokater.

Indledningsvist bør det påpeges, at parterne i den analyserede retspraksis ikke procederer for, at der i det omtvistede er tale om ansvar i eller uden for kontrakt. Forhandlingsprincippet fordrer imidlertid blot, at sagens faktum er tilstrækkeligt til at kategorisere, om ansvaret skal bedømmes som et kontrakt- eller deliktansvar.¹⁰ Parternes manglende eksplicite angivelse af ansvarsformerne i proceduren kan muligvis bunde i, at en procedure på kun den ene ansvarsform udelukker ansvar efter den anden ansvarsform, der givetvis kunne have givet en højere erstatning.

Skelnes der mellem kontrakt- og deliktansvar?

Ud fra den analyserede retspraksis er det vanskeligt at fastlægge, hvilket ansvar, der pålægges, og derfor også svært at udlede, om valget af den ene ansvarsform frem for den anden, har haft betydning i ansvarsvurderingen. Dette skyldes, ifølge Gomard, at begge ansvarsformer bliver bedømt efter samme standard, og at kravene til rådgivningsydelsens kvalitet er de samme i og uden for kontrakt.¹¹ Ulfbeck anfører desuden, at kontrakt- og deliktretten ofte overlapper hinanden. Dette kommer, ifølge Ulfbeck, til udtryk ved, at advokaten er underlagt den samme faglige vurdering, god advokatskik, over for såvel en klient som over for en tredjemand. Vurderingen er dermed den samme både i og uden for kontrakt, som følge af branchestandarden. Også Halling-Overgaard og Andersen anfører, at culpabedømmelsen udelukkende beror på en vurdering af, hvorvidt advokaten har overholdt god skik, og at tilstedeværelsen af en kontrakt mellem advokaten og klienten er overflødig.¹²

Ulfbeck anfører derudover, at det ofte ikke er nødvendigt at klassificere ansvaret som kontrakt- eller deliktansvar, da det samme resultat i ansvarsvurderingen nås uanset hvilket regelsæt, der følges.¹³ I U.2008.1066V, som også tidligere er behandlet i afsnit 3.3.2., blev tabet i erstatningsudmålingen for advokatfirmaet og forbindelsesadvokaten opgjort på samme måde, selvom der var tale om henholdsvis kontraktansvar og deliktansvar for disse parter. Det synes dermed ikke at være

¹⁰ Gomard, B., *Forholdet mellem Erstatningsregler i og uden for Kontraktforhold*, 1990, s. 78.

¹¹ Gomard, B., *Forholdet mellem Erstatningsregler i og uden for Kontraktforhold*, 1990, s. 365.

¹² Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 96.

¹³ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 31.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

nødvendigt at foretage en sådan sontring, da samme resultat nås, hvad enten vurderingen foretages efter kontrakt- eller deliktreglerne.

Opdragets betydning

I den analyserede retspraksis har domstolene, i overensstemmelse med retslitteraturens synspunkter, ikke foretaget betydningsfulde sontringer mellem kontrakt- og deliktansvar. Det fremgår dog af retslitteraturen, at parternes aftalte opdrag er afgørende i ansvarsvurderingen. Jull Sørensen anfører, at de kontrakt- og deliktretlige regelsæt supplerer hinanden, hvilket især ses ved afgrænsningen af rammerne for culpavurderingen.¹⁴ Langsted anfører hertil, at ”(...) *kontraktens betydning for ansvaret i første række [må] være, at virke som en ramme for den præstation, den pågældende rådgiver skal yde.*”¹⁵ Der skal dermed, ifølge Langsted, sondres mellem rammerne for rådgivningen og den egentlige culpavurdering. Dette indebærer, at kontrakten bidrager til at fastlægge området for vurderingen af, hvorvidt advokatens handling har været culpøs, imens selve rådgivningens kvalitet – med udgangspunkt i opdraget – udfyldes af branchestandarderne uden for kontrakten.

Sontringens betydning for ansvarsvurderingen

Som følge af at der i den analyserede retspraksis, i den retlige argumentation, ikke eksplicit sondres mellem ansvar i og uden for kontrakt, må det lægges til grund, at sontringen ikke umiddelbart har betydning for ansvarsvurderingen. Retslitteraturen bekræfter tilmed, at det afgørende i ansvarsvurderinger i og uden for kontrakt er, hvorvidt god skik-standard er overholdt. Det kan herefter antages, at kontrakt- og deliktansvaret overlapper hinanden og fungerer i samspil, således at sontringen ikke har nogen nævneværdig relevans. Kontrakten bidrager til at definere rammerne for omfanget af advokatens rådgivning, imens rådgivningens standard defineres af branchenormen og dermed reglerne om god advokatskik.

Det kan dog ikke udelukkes, at domstolene implicit sondrer mellem ansvar i og uden for kontrakt. Præmisserne indeholder imidlertid ingen udtrykkelige stillingstagninger, hvorfor det er vanskeligt at nå til anden konklusion, end at sontringen ikke har nogen nævneværdig relevans i relation til sager om advokatansvar.

¹⁴ Jull Sørensen, M., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 114.

¹⁵ Langsted, L. B., *Rådgivning 1*, 2004, s. 134.

5.1.2. Ansvarsfraskrivelser

Ansvarsfraskrivelser adskiller sig fra tilskæring af opgaven ved, at der er tale om egentlige fraskrivelser af ansvar for specifikke forpligtelser. Alle vilkår i klientaftalen er underlagt en skønmæssig rimelighedsvurdering. Udgangspunktet ved aftaleindgåelsen er aftalefrihed, men domstolene kan vælge at tilsidesætte et vilkår, der konkret er urimeligt eller har urimelige konsekvenser.¹⁶ Vinding Kruse anfører, at ansvarsfraskrivelser om klare og enkle retsregler samt ekspeditionsfejl må anses for ugyldige. Derudover påpeger Vinding Kruse, at ansvarsfraskrivelser i aftalen kun i særlige tilfælde anerkendes. Det drejer sig for eksempel om situationer, hvor klienten er villig til at løbe en vis risiko med den konsekvens, at advokaten er uden ansvar. Det kræver dog, at advokaten har tydeliggjort risikoen over for klienten, hvorefter klienten, velvidende om den foreliggende risiko, foretager den givne disposition på trods af risikoen. Herefter må advokaten anses for ansvarsfri allerede som følge af egen skyld hos klienten eller princippet om accept af risiko, såfremt der sker et tab.¹⁷ Langsted anfører i tråd hermed, at ansvarsfraskrivelsesklausuler, ud fra et kontraktretligt synspunkt, skal fremhæves klart i aftalen og oftest fortolkes snævert, så de kun er anvendelige inden for det område, de med sikkerhed omfatter.¹⁸ For at en ansvarsfraskrivelse kan anerkendes som gyldig, er det dermed et krav, at advokaten gør det klart for klienten, hvad ansvarsfraskrivelsen har af konsekvenser. Det må derfor, ifølge Halling-Overgaard og Andersen, formentlig ikke være tilstrækkeligt, at ansvarsfraskrivelsen indgår som et standardvilkår.¹⁹

Det er imidlertid ikke alle risici, der kan tillades, da visse dispositioner kan stride mod god advokatskik.²⁰ Dette vil, ifølge Halling-Overgaard og Andersen, formentlig også være tilfældet ved helt generelle ansvarsfraskrivelser.²¹ Langsted formulerer det således, at jo mere generelle ansvarsfraskrivelserne er, desto mindre tilbøjelige er domstolene til at tillægge dem værdi, idet det i så fald kan være sværere for klienten at fastslå, hvad ansvarsfraskrivelsen omfatter.²² I TfS.2001.570Ø om salg af et selskab gjorde advokaten gældende, at denne havde taget et forbehold vedrørende sin kunnen og havde godkendt overdragelsesaftalen. Den generelle ansvarsfraskrivelse blev dog ikke tillagt nogen betydning af landsretten, hvorfor advokaten blev fundet erstatnings-

¹⁶ Munk-Hansen, C., *Ansvarsbegrænsning i rådgivningsaftaler*, U.2011B.21, s. 21 f.

¹⁷ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 124.

¹⁸ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 152.

¹⁹ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokatens erstatningsansvar*, 2022, s. 88.

²⁰ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 124 f.

²¹ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokatens erstatningsansvar*, 2022, s. 83.

²² Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 152.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

ansvarlig for mangelfuld rådgivning. Ifølge Bryde Andersen og Petersen vil generelle ansvarsfraskrivelse reelt sætte generalklausulen om god advokatskik i retsplejelovens § 126, stk. 1 ud af spil og samtidig være en egentlig fravigelse fra selve kerneydelsen. Dette blev illustreret i TBB.2020.413V, hvor en ansvarsfraskrivelse blev tilsidesat, fordi det var ”(...) en generel og ubegrænset ansvarsfraskrivelse i forhold til en VVS-beregners kerneydelse.”²³ Med forbehold for, at der ikke er tale om en advokat i den pågældende sag, må selve vurderingen af den professionelles generelle ansvarsfraskrivelse analogt kunne benyttes i et tilsvarende tilfælde for advokater, som det eksempelvis er tilfældet i TfS.2001.570Ø.

Det ses således, at domstolene generelt ikke tillægger ansvarsfraskrivelse særlig stor selvstændig værdi, men benytter dem i stedet som et middel til fortolkning af aftalen som helhed, selvom resultatet af fortolkningen bliver, at advokaten er ansvarsfri. Det kan blandt andet forklares med, at advokatansvaret, som behandlet ovenfor i afsnit 5.1.1., ligger i en gråzone mellem kontrakt- og deliktansvar. Af denne grund får ansvarsfraskrivelse generelt mindre betydning, end hvis der udelukkende kunne siges at være tale om et kontraktansvar.

Fravigelse af faglig standard

Endnu et grundlæggende spørgsmål i relation til ansvarsfraskrivelse er, om kravet om faglig standard kan fraviges ved aftale og klientens samtykke. Der kan være tilfælde, hvor klienten ønsker en opgave løst på væsentligt kortere tid end sædvanligt mod, at advokaten ikke garanterer for den faglige standard.

Ifølge Gomard kan en fravigelse af den faglige standard som udgangspunkt ikke aftales. Advokaten bør enten udføre opgaven i overensstemmelse med den faglige standard eller afvise at udføre den.²⁴ Ulfbeck formulerer det således, at professionsansvaret må antages at have en *præceptiv kerne*, hvorefter det må være udelukket, at advokaten kan fralægge sig ansvar for fejl, der ligger inden for den faglige standard.²⁵ I forlængelse heraf, kan advokaten ej heller, som led i dennes manglende kompetence, fraskrives ansvar for en mangelfuld ydelse. Dette udgangspunkt fremgår også af de advokatetiske regler art. 5, som foreskriver, at manglen på kompetence har som konsekvens, at

²³ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 867

²⁴ Gomard, B., *Forholdet mellem Erstatningsregler i og uden for Kontraktforhold*, 1990, s. 365.

²⁵ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 45.

advokaten ikke må påtage sig den pågældende sag.²⁶ På baggrund af disse betragtninger må det antages, at klienten ikke gyldigt kan samtykke til, at advokaten udfører en ydelse uden den fornødne faglighed.

Der kan dog være tilfælde, hvor klienten accepterer den indebærende risiko på trods af advarsler fra advokaten. Ved omfangsrige risici, som advokaten ikke kan indestå for samtidig med iagttagelsen af god advokatskik, anfører Ulfbeck, at det er advokatens ansvar at fralægge sig opgaven.²⁷ I andre tilfælde kan det, for at advokaten er ansvarsfri, være tilstrækkeligt, at advokaten udtrykkeligt påpeger de risikable elementer og konsekvenser ved de pågældende dispositioner. Netop dette blev belyst i U.2005.2037H, hvor en advokat ikke fandtes erstatningsansvarlig, da denne udtrykkeligt havde fraskrevet sig ansvaret for et eventuelt svigagtigt forhold fra sælgers side. Såfremt klienten er bekendt med risikoen, må rådgivningsforpligtelsen således være reduceret tilsvarende. Dette blev fastlagt i U.1996.1319H, der omhandlede en klients tiltrædelse af en fraflytningsaftale. Højesteret lagde til grund, at klienten, i forbindelse med afståelse af lejemålet, var klar over risikoen ved ikke at have indgået en ny lejeaftale inden underskrivelsen af fraflytningsaftalen. Af samme grund blev advokaten ikke fundet erstatningsansvarlig.

Sammenfattende kan det anføres, at advokaten som udgangspunkt ikke kan aftale sig ud af kravet om overholdelse af den faglige standard. I tilfælde, hvor advokaten udtrykkeligt har gjort klienten bekendt med de konsekvenser, der kan opstå som følge af, at den faglige standard fraviges, er det dog sandsynligt, at klienten kan have accepteret visse risici, men det kræver, at den faglige standard overholdes, for at advokaten ikke kan blive pålagt et ansvar.

5.1.3. Vederlaget

Det er yderligere diskuteret i retslitteraturen, om vederlagets størrelse har betydning for culpa-vurderingen, herunder om der gælder et strengere ansvar for opgaver med høje vederlag og tilsvarende om vederlagsfri ydelser eller ydelser med lave vederlag medfører et lempeligere ansvar for advokaten.²⁸

²⁶ De advokatetiske regler, art. 5: ”En advokat må ikke påtage sig en sag, til hvis udførelse advokaten savner fornøden kompetence, medmindre advokaten efter aftale med klienten sikrer sig samarbejde med en dertil kvalificeret kollega.”

²⁷ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 73.

²⁸ Bergenser, S., *Tilsynsrådets erstatningsansvar*, 2012, s. 314 f.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

Som det vil fremgå nedenfor, synes der i retslitteraturen at være konsensus om, at vederlaget i sig selv ikke har afgørende betydning for culpavurderingen, men at såvel et særligt højt som et særligt lavt vederlag kan indgå som et moment i ansvarsvurderingen. Bergenser anfægter imidlertid retslitteraturens tilsyneladende brede konsensus. Ansvarsvurderingen må, ifølge Bergenser, uanset vederlagets størrelse tage udgangspunkt i opgaven, som advokaten er blevet stillet, og ikke hvorvidt det er en dyr eller billig rådgiver, der er anvendt.²⁹ Bryde Andersen og Petersen antager derimod, at der er en vis forbindelse mellem vederlagets størrelse og klientens berettigede forventninger til ydelsens kvalitet. Dette forekommer navnlig i forhold til forskellen i de forventninger, en klient måtte have til henholdsvis et lille advokatfirma med lave salærsatser og et stort advokatfirma med høje salærsatser. Bryde Andersen og Petersen anfører videre, at klientens forventninger kan tænkes at være højere end sædvanligt i komplekse sager, som er mandskabs- og tidskrævende.³⁰

For at overskueliggøre vurderingen af vederlagets betydning for ansvarsvurderingen, kan problemstillingen opdeles i betydningen af henholdsvis vederlagsfri ydelser eller ydelser med lave vederlag og ydelser med høje vederlag.

Vederlagsfri ydelser eller ydelser med lave vederlag

I relation til spørgsmålet om, hvorvidt vederlagsfri ydelser eller ydelser med lave vederlag kan begrunde en lavere faglig standard, kan et rent køberetligt synspunkt først og fremmest anlægges. Efter dette synspunkt kan køber ikke forvente at kunne stille de samme krav til varen eller ydelsen, hvis denne betaler mindre eller slet intet for den. Synspunktet kan dog formentligt ikke overføres direkte til advokatansvaret. Dette kan eksempelvis begrundes i, at køberen af en computer kan få opstillet alle de fordele, der er ved den billige og den dyre version af varen. Denne situation kan ikke på samme vis overføres til rådgivningsydelsen, hvor klienten må forvente, at rådgivningen er rigtig, og at der ikke findes forskellige versioner af rådgivningen. Vederlaget kan ofte være uigennemskueligt for klienten, der ikke har forstand på, hvor lang tid, den enkelte opgave tager. Det kan derfor være noget nær umuligt for klienten at gennemskue, om det tidsforbrug, advokaten har aftalt med klienten, er mindre end nødvendigt for at opfylde kravene til ydelsens kvalitet. Det vil derfor være uhensigtsmæssigt at lægge et lavere vederlag til grund for en mildere vurdering.³¹

²⁹ Bergenser, S., *Tilsynsrådets erstatningsansvar*, 2012, s. 315.

³⁰ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 193.

³¹ Langsted, L. B., *Rådgivning 1*, 2004, s. 163.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

Ulfbeck anfører modsætningsvist hertil, at der ikke kan aftales en lavere standard mod et afslag i vederlaget.³² Halling-Overgaard og Andersen anfører tilsvarende, at der ikke gyldigt kan aftales en lavere standard end det fagligt forsvarlige mod et lavt vederlag.³³ Langsted har samme synspunkt og påpeger, at der ikke kan være tvivl om, ”(...) at et manglende eller et lavt honorar ikke i sig selv kan retfærdiggøre en dårligere ydelse fra rådgiveren med den konsekvens, at hans ansvar for den ydelse han burde have præsteret skulle blive mindre.”³⁴ Synspunktet bakkes også op af Bryde Andersen og Petersen, der anfører, at opdrag, der præsteres vederlagsfrit, skal behandles på samme måde som ethvert andet – blandt andet i relation til ansvarsvurderingen.³⁵

Retslitteraturens konsensus om det lave vederlags betydning ses også at gøre sig gældende i retspraksis. I FED.2005.279V blev en advokat, der tillige var bestyrelsesmedlem, fundet erstatningsansvarlig på trods af, at denne ikke havde modtaget et vederlag for rådgivningen. Landsretten lagde til grund, at advokatens ansvar skulle bedømmes ud fra normen for advokatansvar, og ikke blot efter normen for bestyrelsesansvar. Landsretten nåede det resultat, at ”[d]et var uden betydning, at [advokaten] ikke havde modtaget honorar for sit arbejde.” Ud fra dette må det forstås, at der ikke er grundlag for at anlægge en mildere ansvarsvurdering for advokaten, selvom denne ikke modtog vederlag for sin rådgivning. Denne tankegang må ligeledes kunne antages at gælde ved afslag i vederlaget, da det er mindre byrdefuldt at pålægge samme ansvarsvurdering ved vederlagsafslag end det er i den ovennævnte dom, hvor der slet ikke blev ydet et vederlag.

Ydelser med høje vederlag

I forhold til spørgsmålet om, hvorvidt der pålægges en strengere vurdering for ydelser med vederlag, der er højere end sædvanligt for den pågældende ydelse, forekommer der ikke i retspraksis nogen afklaring heraf. Problemstillingen er dog diskuteret i retslitteraturen. Ifølge Ulfbeck bør det være muligt for en advokat udtrykkeligt at aftale, at den faglige standard hæves mod betaling af et højere vederlag end sædvanligt som følge af ekstra arbejdstimer.³⁶ Bryde Andersen og Petersen tilslutter sig dette synspunkt og påpeger, at det omfattende arbejde, der typisk følger af et højere vederlag, vil kunne have betydning i relation til opgaveafgrænsningen og dermed ansvarsvurderingen.³⁷ Med dette

³² Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 72.

³³ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokatens erstatningsansvar*, 2022, s. 97.

³⁴ Langsted, L. B., *Rådgivning 1*, 2004, s. 163.

³⁵ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 679.

³⁶ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 72.

³⁷ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 872.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

skal formentligt forstås, at opdragets størrelse er mere afgørende end vederlaget i sig selv. Halling-Overgaard og Andersen går en smule videre og anfører, at der, ved aftale om et højere vederlag, må gælde et strengere ansvar.³⁸ Bergenser modsætter sig dog, at et højere vederlag medfører strengere ansvar og påpeger, at dette synspunkt ikke synes at have støtte i retspraksis.³⁹

I U.2005.2534H fandt Højesteret hverken revisions- eller advokatfirmaet erstatningsansvarlige for rådgivning til et interessentskab vedrørende en projektinvestering. Sagsøger, interessentskabet, procederede i sagen for, at advokatfirmaets advokat havde modtaget et højt vederlag, og at dennes udførte rådgivningsarbejde ikke berettigede et vederlag i den pågældende størrelsesorden. Derudover påpegede sagsøger udtrykkeligt, at netop dette burde medføre et skærpet ansvarsgrundlag for advokaten, også fordi advokaten havde udført et identisk stykke arbejde for andre interessentskaber. Højesteret lagde til grund, at der ikke var årsagssammenhæng mellem advokatens rådgivning og det skattemæssige tab, interessentskabet havde lidt. Det bemærkes dog, at Højesteret i præmisserne ikke inddrogede vederlagets betydning for advokatens ansvar. Det er dog uklart, om den manglende stillingtagen hertil skyldes, at Højesteret tidligt kunne statuere manglende årsagssammenhæng, eller om det kan begrundes i, at der ved høje vederlag slet og ret ikke kan pålægges advokaten en strengere ansvarsvurdering.

Vederlagets betydning for ansvarsvurderingen

Afsluttende kan det om vederlagets betydning i ansvarsvurderingen lægges til grund, at manglende eller lavt vederlag ikke rykker ved advokatens ansvar. Det kan i hvert fald næppe i sig selv retfærdiggøre, at kravene til den præsterede ydelse fra advokatens side lempes. Det lave eller manglende vederlag kan alene bruges som et argument for en eventuel tilskæring af opgaven i forhold til vurderingen af, hvilke pligter, advokaten har påtaget sig.⁴⁰ Et højere vederlag må kunne indgå som et af flere momenter af betydning for ansvarsvurderingen. Retspraksis frembyder imidlertid næppe belæg for dele af retslitteraturens synspunkter om, at der pålægges en strengere ansvarsvurdering for rådgivningsydelser med høje vederlag. Der kan herefter sættes spørgsmålstegn ved, om domstolenes manglende stillingtagen hertil kan begrundes i, at der blot er tale om en teoretisk diskussion, der ikke har betydning i praksis, eller om der ganske enkelt ikke i retspraksis har været anledning til at

³⁸ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 97.

³⁹ Bergenser, S., *Tilsynsrådets erstatningsansvar*, 2012, s. 315.

⁴⁰ Langsted, L. B., *Rådgivning 1*, 2004, s. 170.

behandle problemstillingen. Førstnævnte tilfælde må undertiden være at anse som mest sandsynligt, indtil retspraksis har taget stilling til problemstillingen.

5.1.4. Flere rådgivere

Når der på en given rådgivningsopgave forekommer flere rådgivere end blot advokaten, er det, for at belyse de problematikker, der opstår som følge heraf, relevant at skelne mellem situationer, hvor opgavefordelingen er aftalt imellem rådgiverne og de situationer, hvor der ikke foreligger en sådan aftale.

Aftalt fordeling af opgaverne rådgiverne imellem

I forhold til områder med brancheglidning kan aftalen i særdeleshed være vigtig, med hensyn til at afklare, hvilke opgaver advokaten påtager sig og hvilke dele af opgaven, der i givet fald skal benyttes en anden rådgiver til.⁴¹ Befinder advokaten sig i denne situation, som en af flere rådgivere, er det advokatens opgave, i samarbejde med de øvrige rådgivere, at afklare såvel over for klienten som over for hinanden, hvem der står for hvilke opgaver.⁴² I dette ligger antageligt, at klienten tilmed skal have accepteret den pågældende arbejdsfordeling.⁴³ Har klienten ikke accepteret arbejdsfordelingen, kan den, ifølge Ulfbeck, ikke have virkning for klienten. På trods af klientens accept af arbejdsfordelingen er det dog ikke nødvendigvis givet, at den kan opretholdes som gyldig.⁴⁴ En klar ansvarsfordeling kan eksempelvis komme til udtryk, hvor en advokat i klientaftalen angiver, at en revisor har til opgave at påtage sig den skatteretlige rådgivning. Manglen på en sådan aftalt ansvarsfordeling fik betydning i U.2004.778/2H, hvor Højesteret udtalte: *"Det må bebrejdes advokaten, at han ikke sikrede sig, at hans opgaver som advokat var klart afgrænset over for revisors arbejde (...)." Advokaten fandtes derfor at have handlet ansvarspådragende, om end denne ikke blev erstatningsansvarlig grundet egen skyld fra klientens side. Ud fra denne afgørelse kan det udledes, at en advokat, for ikke at ifalde erstatningsansvar, skal sikre sig, at klienten har modtaget den nødvendige rådgivning og skal dermed, i samarbejde med den anden rådgiver, foretage den fornødne arbejdsfordeling.*

⁴¹ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 44.

⁴² Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 80 f.

⁴³ Se hertil Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004. s. 456: *"Foreligger der ikke en klar arbejdsdeling (...) som også er accepteret af klienten (...)."*

⁴⁴ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 71.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

Det følger naturligt heraf, at såfremt der mellem rådgiverne er aftalt en arbejdsfordeling, bør den enkelte rådgiver således også kun vurderes ud fra, hvordan denne har udført det arbejde, som er tilknyttet denne.

Ingen aftale om arbejdsfordeling

Situationen, hvor flere rådgivere i en sag er inddraget, bliver herefter vanskeligere, såfremt rådgiverne ikke på forhånd har lavet en aftale om arbejdsfordelingen. I disse tilfælde kan ansvaret fordeles efter en almindelig fagopdeling, hvor der ses på, hos hvem af rådgiverne, den pågældende opgave typisk ligger. Dette illustreres i FED.1994.1057Ø, hvor to klienter gjorde gældende, at en advokat og en revisor var skyld i et tab på kr. 4.9 millioner ved salg af 5 ejendomme. Højesteret fandt, at alene advokaten skulle betale erstatning til klienterne, på trods af at en af revisorens medarbejdere, ved en begrænset undersøgelse af advokatens beregninger i slutsedlerne, havde fundet fejl for kr. 1.000.000. Revisoren blev ikke erstatningsansvarlig for ikke at foretage yderligere undersøgelser, sandsynligvis fordi den pågældende opgave, der indebar gennemgang af slutsedler, måtte ligge inden for advokatens fagområde, uagtet at revisor havde de faglige kompetencer til at udføre denne opgave. Resultatet af afgørelsen bør formentlig ses i lyset af, at revisorens arbejde bestod i en overfladisk gennemgang, da revisoren ikke var antaget til at udføre det pågældende arbejde. Et lignende tilfælde, hvor arbejdsfordelingen mellem rådgiverne ikke på forhånd var fastlagt, ses i FED.2006.218Ø. I denne dom udtalte landsretten, at den pågældende rådgivning forudsatte fortolkning af lovbestemmelser, hvilket kun kunne henhøre under advokatens ansvarsområde, hvorefter revisoren blev frikendt for ansvar.

Domstolen har i de to ovennævnte tilfælde på egen hånd defineret advokatens ansvarsområder, hvilket imidlertid – især på områder med brancheglidning – kan være vanskeligt. Domstolene tenderer til, især i relation til advokatansvar i ejendomshandler, at pålægge advokaten ansvar med den begrundelse, at visse opgaver ikke blot kan videregives. I FED.1997.1709V og FED.1997.1726V havde advokaten henvist klienterne til at afklare spørgsmål om kurssikring med deres bank. Det omtvistede i disse sager var herefter, hvem der kunne pålægges opgaven om kurssikring. I begge tilfælde fandt landsretten, at en sådan opgave var inden for advokatens rådgivningsområde. Det kunne således tyde på at opgaver, der ligger inden for advokatens kerneområde, ikke kan videregives uden eventuelt efterfølgende ansvar. Til støtte herfor, anfører Langsted, at *”(...) en rådgiver som udgangspunkt lever op til sine pligter ved at henvise klienterne til andre på det pågældende område mere kompetente*

rådgivere.” Langsted anfører videre, at ”[j]o fjernere problemet ligger fra hovedrådgiverens kerneområder, jo mere acceptabelt er det at henvise til anden rådgivning.”⁴⁵ Der findes dog eksempler i retspraksis, hvor hele eller en del af advokatens rådgivningsopgave videregives til anden rådgiver, på trods af at opgaven ligger inden for advokatens kerneområde. I U.2008.1066V videregav et advokatfirma en auktionsopgave til et andet advokatfirma. Sidstnævnte begik en fejl overfor klienten, hvorefter begge advokatfirmaer blev fundet ansvarlige og skulle hæfte solidarisk. Advokatfirmaet, der begik fejlen, skulle dog holde det opgaveoverdragende advokatfirma fri for erstatningsbyrden. Det kan herefter udledes, at advokaten som udgangspunkt har mulighed for at videregive rådgivningsopgaver inden for dennes kerneområde, men at denne stadig bærer ansvaret for eventuelle fejl begået af den rådgiver, opgaven overdrages til.

I forlængelse af ovenstående er spørgsmålet, om advokaten kan fritages for at kontrollere den anden rådgivers arbejde, i tilfælde hvor arbejdsfordelingen ikke er aftalt. Ifølge Langsted, kan en advokat som udgangspunkt ikke fritages herfor. Langsted anfører hertil et eksempel med skatterådgivning og påpeger, at advokater og revisorer typisk er rådgivere på dette område, hvorfor de må forventes at have en pligt til overfladisk at kontrollere ”(...) rigtigheden af medrådgiverens indsats.” Med udgangspunkt i FED.1995.156V tilføjer Langsted, at arbejdsopgaven imidlertid kan være af så kompliceret karakter – eksempelvis inden for skattelovgivning – at en advokat ikke kan kræves at have kendskab hertil.⁴⁶ I dommen blev revisoren kendt erstatningsansvarlig og advokaten frifandtes. Landsrettens begrundelse var, at advokaten – i modsætningen til revisoren – ikke kunne forventes at have kendskab til ændringerne i sambeskatningsreglerne. Den omstændighed, at en anden rådgiver end advokaten har bedre forudsætninger for opgavevaretagelsen end advokaten, må således antages at have en lempende effekt på advokatens ansvar. Dette udgangspunkt understøttes i FED.1997.718V, hvor landsretten frifandt advokaten for ansvar, selvom denne ikke havde rådgivet om de skattemæssige konsekvenser af en disposition. Landsretten begrundede resultatet i, at advokaten måtte kunne forvente, at revisoren, der også var tilknyttet klienten som rådgiver, havde ydet korrekt rådgivning om de skattemæssige konsekvenser.

⁴⁵ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004. s. 386 f.

⁴⁶ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004. s. 458.

Flere rådgiveres betydning for ansvarsvurderingen

I ansvarssituationer med flere rådgivere er det på baggrund af ovenstående først og fremmest væsentligt, hvorvidt der foreligger en aftale om arbejdsfordelingen, og formentligt også at klienten givetvis har accepteret denne. Såfremt der ikke foreligger en aftale herom, vil det være udslagsgivende, hvordan opgavefordelingen kan foretages ud fra rådgivernes respektive fagområder, og således hvad domstolene anser som værende inden for den pågældende rådgivers kerneområde. Advokaten kan som udgangspunkt ikke videregive opgaver, der ligger inden for dennes kerneområde. Derudover kan advokaten som udgangspunkt heller ikke fritages for ansvar for videregivne opgaver og skal dermed kontrollere den anden rådgivers indsats i de tilfælde, hvor advokaten kan forventes at have kendskab til området. Videregiver advokaten imidlertid opgaven til en rådgiver, der må anses for mere kompetent til at varetage denne, kan det være ansvarsfritagende for advokaten.

5.2. Specialist eller generalist

På trods af et stigende antal af udøvende advokater i Danmark, er antallet af advokatvirksomheder faldende. Tendensen har resulteret i flere store advokatvirksomheder, der typisk er meget specialiserede, og dermed også et stigende antal af advokater, der er specialiserede indenfor få juridiske områder. Udviklingen fordrer et højere vidensniveau hos advokaterne, hvilket kan synes problematisk for generalistadvokaterne, der typisk har et bredere – men mindre specialiseret – vidensgrundlag.⁴⁷ Spørgsmålet er herefter, om ansvarsvurderingen varierer afhængigt af den pågældende advokats specialviden på det givne område. Netop dette har været diskuteret i retslitteraturen, hvorfor spørgsmålet om, hvorvidt advokater skal underlægges et skærpet ansvar i disse henseende, er aktuelt.⁴⁸ Problemstillingen udspringer formentligt af det fundamentale udgangspunkt, at klienten kan have nogle større forventninger til en specialist end til en generalist. Disse forventninger kan især udspringe af forskellen mellem det høje vederlag, der typisk betales for en specialiseret rådgivning og det lavere vederlag, der typisk følger med rådgivning fra en generalist-advokat, jf. ovenfor i afsnit 5.1.3.

Der skelnes i det følgende mellem de tilfælde, hvor advokaten 1) markedsfører sig som specialist, 2) påtager sig en opgave, der kræver specialviden og 3) er *passiv specialist* og blot besidder en specialviden på et givent område.

⁴⁷ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 21.

⁴⁸ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 69.

Markedsføring som specialist

Ifølge Ulfbeck peger specialiseringstendensen i samfundet mod, at advokater, der markedsfører sig som specialister inden for et givent område, skal bedømmes som specialister. Ulfbeck anfører, at en decideret markedsføring som specialist må medføre strengere ansvarsbedømmelse for advokaten.⁴⁹ Bryde Andersen og Petersen er ligeledes fortalere for, at en advokat, der fremstår – og dermed, i et vist omfang, markedsfører sig – som specialist inden for et givent område, bør være underlagt strengere krav til dennes viden på det pågældende område.⁵⁰ Langsted argumenterer for, at en kombination af markedsføringsmomentet og et højere vederlag end normalt er relevant ved fastlæggelsen af ansvaret.⁵¹ Bergenser anfægter dog, at markedsføring som særlig specialistadvokat medfører en strengere ansvarsvurdering, blandt andet fordi det ikke er understøttet i praksis, og fordi der ikke, som i visse andre brancher, er en formaliseret, organisatorisk opdeling af branchen mellem generalister og specialister.⁵²

Der ses, som påpeget af Bergenser, ikke at foreligge retspraksis, der støtter den brede konsensus i retslitteraturen. Det forekommer dog nærliggende at antage, at en advokat, der markedsfører sig som specialist inden for et givent område, også kan forventes at levere en ydelse, der afspejler, at denne er specialiseret. I et sådant tilfælde antager Langsted, at det må kunne forventes, at specialistadvokaten vurderes strengere end generalistadvokaten.⁵³ Hvad en specialiseret rådgivning herefter omfatter, kan være vanskeligt at definere. Den vanskelige definition heraf kan dog være et udtryk for, at det slet og ret ikke er muligt at yde en specialiseret rådgivning, og at god advokatskik, uanset hvad, skal iagttages i rådgivningen. Det må derfor antages, at såfremt der foreligger en specialistmålestok, må dette snarere komme til udtryk som et moment i ansvarsvurderingen, end ved en egentlig differentieret rådgivning. Hvis det derimod er muligt at yde decideret specialiseret rådgivning, vil det formentlig navnlig være tilfældet, hvor en advokat markedsfører sig med særlig viden om et mere konkret juridisk område. Dette kunne forekomme, hvis en advokat solgte sin ydelse ikke blot som sædvanlig arveretlig rådgivning, men eksempelvis som specialiseret arveretlig rådgivning i samejekontrakter.

⁴⁹ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 70.

⁵⁰ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 875.

⁵¹ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 382 f.

⁵² Bergenser, S., *Tilsynsrådets erstatningsansvar*, 2012, s. 314 f.

⁵³ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 380 f.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

Generalister på opgaver, der kræver specialviden

Ulfbeck påpeger, at det ikke altid vil være klart, om der gælder specialismålestokke uden for markedsføringstilfældene. Ulfbeck fortsætter: *"Lægges til grund, at der i denne forstand anvendes specialismålestokke, opstår det andet spørgsmål, som er, hvordan man skal bedømme den advokat, der ikke er specialist på det pågældende område, men som alligevel påtager (...) en opgave, der kræver specialviden."*⁵⁴ Bergenser anfører hertil, at der ved en højt specialiseret rådgivningsydelse vil forekomme høje krav til advokaten i ansvarsvurderingen i og med, at rådgivningsydelsen kan anses for kompleks. Derfor vil vurderingen kunne virke skærpet for en generalist, der ikke er specialiseret på området, som følge af de fagligt høje krav til ydelsen.⁵⁵ Det kan derfor være relevant at se på, om en generalist-advokats varetagelse af opgaver, der kræver specialviden, har betydning for problemstillingen i praksis.

Netop dette blev i et vist omfang belyst i U.1985.489H, der dog efterhånden er en ældre dom. Sagen drejer sig om en generalist-advokat, der ikke havde rådgivet sin klient om den skattemæssigt mest fordelagtige mulighed i forbindelse med arv af en landbrugsejendom. Advokaten blev ikke kendt erstatningsansvarlig, da den skattemæssigt mest fordelagtige disposition *"(...) ikke naturligt kunne udledes af reglerne i kildeskatteloven (...)".* Højesteret anfører videre i præmisserne, at *"(...) fremgangsmåde[n] (...) heller ikke i øvrigt antages at have været således kendt på daværende tidspunkt, at oplysning herom måtte gives for at opfylde kravet om korrekt og fyldestgørende rådgivning."* Det må herefter udledes, at generalist-advokaten umiddelbart ikke blev bedømt som specialist på området, selvom der var tale om et område, der krævede skatteretlig ekspertise. Det kan dog tænkes, at ansvarsfritagelsen af advokaten kan begrundes i, at en specialist på området heller ikke nødvendigvis ville have rådgivet korrekt på baggrund af den tvivlsomme retsstilling om kildeskatteloven. Omvendt kan det også tænkes, at reglerne i kildeskatteloven ikke var så komplicerede og uklare, at en skatteretsspecialist ikke ville kunne gennemskue retsstillingen og dermed yde en korrekt rådgivning.

På trods af sagens udfald, synes det nærliggende at antage, at advokaten har ansvaret for kun at påtage sig en opgave, såfremt denne har den fornødne viden inden for det givne fagområde. En opgave, der kræver specialviden, må, alt andet lige, fordre større krav til advokatens viden på det givne område,

⁵⁴ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 70.

⁵⁵ Bergenser, S., *Tilsynsrådets erstatningsansvar*, 2012, s. 314.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

hvorfor advokaten, som nævnt ovenfor i afsnit 5.1.4., må videregive opgaven til en mere kompetent rådgiver. Hvis advokaten, inden denne påtager sig opgaven, skønner, at denne ikke har den tilstrækkelige indsigt i det pågældende fagområde og herefter ikke videregiver opgaven, må det derfor antages at være en skærpende omstændighed i ansvarsbedømmelsen. Dette udgangspunkt er tilmed understøttet i de advokatetiske regler art. 5, der foreskriver, at advokaten ikke må påtage sig en opgave, hvis denne savner den fornødne kompetence.

Den passive specialistrolle

Der synes imidlertid at være forskel på de ovennævnte tilfælde og de tilfælde, hvor advokaten blot besidder specialviden inden for området. Langsted tilslutter sig denne skelnen og påpeger problematikken i, at eksempelvis en ekspert i søret konstant skal leve op til en særlig standard inden for søret overfor sine klienter. Vinding Kruse modsætter sig også synspunktet om, at der gælder en specialismålestok i en sådan situation,⁵⁶ imens Halling-Overgaard og Andersen antager, at "(...) en høj grad af specialisering kan indgå i forbindelse med domstolenes culpabedømmelse i den konkrete sag."⁵⁷ Verner anfører, at der må gælde specialismålestokke i de tilfælde, hvor klienten har antaget den pågældende advokat på baggrund af dennes specialviden på det givne retsområde og advokaten er bekendt med dette.⁵⁸ Samuelsson og Søgaard afviser imidlertid "(...) at en ikke-skatteretskyndig advokat skal undergives en lempeligere vurdering end skatteretsadvokaten."⁵⁹

Det er derfor vanskeligt ud fra retslitteraturen at konkludere, hvorvidt en advokats besiddelse af specialviden på et givent retsområde – uden markedsføringsmomentet – er tilstrækkeligt til at pålægge denne et strengere ansvar. Der ses dog ikke i retspraksis at være støtte for, at specialviden på et givent retsområde i sig selv resulterer i skærpede krav i ansvarsvurderingen.

Findes der specialismålestokke?

På trods af, at der synes at være enighed i retslitteraturen om, at der, overordnet set, gælder specialismålestokke i et vist omfang, er det vanskeligt at lægge dette til grund, da der mangler retspraksis på området. Det må dog lægges til grund, at retslitteraturen i vidt omfang ikke er afvisende over for anvendelsen af et strengere ansvar for specialister i relation til generalister – især når

⁵⁶ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 27.

⁵⁷ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 70.

⁵⁸ Verner, J., *Samvirkende advokaters erstatningsansvar*, 1993, s. 67.

⁵⁹ Samuelsen, M.; Søgaard, K., *Rådgiveransvaret*, 1993, s. 87.

advokaten har markedsført sig som specialist og når generalist-advokaten vælger at rådgive på et område, der kræver specialviden. Der kan imidlertid ikke støttes ret på den retskildemæssige værdi af retslitteraturen, hvorfor yderligere retspraksis på området er nødvendig til at bekræfte det beskrevne herom i retslitteraturen. Det kan herefter diskuteres, om den manglende retspraksis er et udtryk for, at der slet og ret ikke findes specialistmålestokke. Til støtte for dette synspunkt kunne det tænkes, at der formentligt blot er tale om en teoretisk diskussion, der ikke har betydning for ansvarsvurderingen i praksis.

5.3. Opdragets kompleksitet

Advokaten vil i sit virke møde opdrag af varierende omfang og kompleksitet. Der skelnes mellem opdrag bestående af enkle juridiske spørgsmål og vanskelige juridiske spørgsmål – klare og uklare retsforhold. Grænsedragningen mellem disse forhold er imidlertid ikke altid enkel at foretage.

5.3.1. Klare retsforhold

Vedrørende de klare retsforhold, definerer Vinding Kruse disse som værende ”(...) *retsspørgsmål, hvis besvarelse ingen omhyggelig jurist vil nære nogen rimelig tvivl om.*”⁶⁰ I relation til de klare retsforhold synes der at være enighed i retslitteraturen om, at der gælder en strengere ansvars-vurdering end ved de uklare retsforhold. I U.2003.1679/2H fandt Højesteret en advokat erstatnings-ansvarlig for at have ydet mangelfuld rådgivning ved berigtigelse af et sommerhusanpartssalg for sælger. Under en separat sag blev det fastlagt, at sælger over for køber var erstatningsansvarlig for det tab, køber havde lidt som følge af, at sommerhuset ikke, som betinget i aftalen, kunne benyttes til udlejning, da salget var ugyldigt efter sommerhuslovens § 9, jf. § 1, stk. 1, nr. 1. Højesteret vurderede, at sælgers advokat havde til opgave at rådgive om disse bestemmelser i sommerhusloven, hvorfor advokaten blev kendt erstatningsansvarlig for det tab, sælgeren skulle erstatte for køberen. Højesteret lagde vægt på, at det, på baggrund af samarbejdsaftalen og lovgrundlaget, burde stå klart for advo-katen, at udlejning ikke ville kunne finde sted. I FED.2016.67V havde advokaten handlet ansvars-pådragende ved, under berigtigelse af en ejendomshandel, ikke at have rådgivet køber, et ejendoms-selskab, om den manglende mulighed for brandforsikring. Ejendommen brændte efterfølgende ned, og landsretten lagde vægt på, at advokaten ikke havde oplyst køberen om aftalens vigtigste elementer. Der ses således, i klare retsforhold, at være handlet culpøst i de tilfælde, hvor advokaten ikke er

⁶⁰ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 18.

fremkommet med det rigtige svar eller rådgivningen er mangelfuld på grundlag af den foreliggende retsstilling.

Det er værd at bemærke, at advokaten både i U.2003.1679/2H og FED.2016.67V bliver pålagt præsumptionsansvar, hvor advokaten skal bevise, at der hverken er handlet forsætligt eller uagtsomt. Med udgangspunkt i U.2002.2000H⁶¹ anfører Ulfbeck tilmed, at bevisbyrden i relation til de klare retsforhold antages at være skærpet og som følge af, at advokaten skal bevise, at der ikke er årsagssammenhæng mellem fejlen og skaden.⁶²

5.3.2. Uklare retsforhold

Vedrørende de uklare retsforhold, antages der i retslitteraturen at blive anvendt mildere ansvarsbedømmelser. Der skelnes i disse forhold mellem de spørgsmål, der endnu ikke har været anlagt ved domstolene, og de spørgsmål, hvor fortolkningen af det i lovgivningen og retspraksis foreliggende på området er af kompliceret juridisk karakter.

Uafklarede juridiske spørgsmål

I forbindelse med de vanskelige juridiske spørgsmål, der endnu ikke findes et rigtigt svar på, fordi spørgsmålet endnu ikke har været anlagt ved domstolene, anfører Vinding Kruse, at advokaten er ansvarsfri, så længe denne har afdækket retsforholdet så vidt muligt.⁶³ Ulfbeck tilslutter sig dette synspunkt og tilføjer, at dette også gælder, såfremt en domstol måtte nå frem til en anden vurdering af sagen, end advokaten kom frem til.⁶⁴ Spørgsmålet er imidlertid, hvornår advokaten kan siges at have afdækket retsforholdet *så vidt muligt*. Retsspraksis frembyder kun få eksempler på retslitteraturens synspunkter. I den efterhånden ældre dom, U.1946.205Ø, der formentlig ikke længere kan opretholdes på baggrund af dennes alder, havde en klient sagsøgt sin advokat for at have rådgivet denne til at indgå et forlig med sælgeren af en lejlighed i relation til mangler ved lejligheden. Klienten havde fået mistanke om, at forliget kunne være undgået, og at denne ville have vundet en eventuel sag mod sælgeren, hvis sagen var ført til retten. Advokaten blev dog frifundet, da den foreliggende retspraksis på tidspunktet for rådgivningen ikke umiddelbart havde behandlet en lignende sag om

⁶¹ I U.2002.2000H fastlagde Højesteret, at klare advokatfejl kun kan resultere i ansvarsfrihed, "(...) hvis det med en betydelig grad af sandsynlighed må antages, at der ikke er årsagssammenhæng mellem fejl og tab."

⁶² Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 82 f.

⁶³ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 54.

⁶⁴ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 83.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

ejendoms mangler. Landsretten angav hertil i præmisserne, at "(...) den af sagsøgeren påberåbte retspraksis ikke kan antages at have en sådan klarhed som af sagsøgeren hævdet." Det må derfor kunne lægges til grund, at den manglende retspraksis på området – eller uklarheden af den foreliggende retspraksis – var ansvarsfritagende for advokaten. Advokaten havde ikke baseret sin rådgivning på teori eller retspraksis, hvilket landsretten så bort fra, da denne "(...) efter sit bedste Skøn (...)" havde forladt sig på sin erfaring og viden. Det kan heraf udledes, at advokaten ikke som udgangspunkt behøver at basere sin rådgivning på dybdegående undersøgelser af retspraksis. Vinding Kruse fastslår dog, at advokaten bør foretage en forsvarlig undersøgelse af retspraksis og litteratur inden rådgivningen gives, og at advokaten bør meddele klienten om eventuelle tvivl på retsområdet.⁶⁵ Også Langsted påpeger, at advokaten, i tilfælde af at gældende ret er tvivlsomt, skal redegøre for dette overfor klienten, "(...) således at klienten selv kan beslutte i hvilket omfang, han er villig til at løbe den risiko (...)." ⁶⁶

I et forsøg på at belyse problemstillingen yderligere, kan der skeles til de ovenfor behandlede domme i afsnit 5.3.1., der indikerer, at advokaten har handlet ansvarspådragende i tilfælde, hvor denne ikke er fremkommet med det rigtige svar, eller hvor rådgivningen er mangelfuld på grundlag af den foreliggende retsstilling. Det må derfor, ud fra den pågældende dom, kunne antages, at det som udgangspunkt ikke er ansvarspådragende at yde rådgivning, der udelukkende baseres på advokatens viden og erfaring, når der slet og ret ikke findes klar retspraksis og når det er uvist, hvad det rigtige svar må være, med forbehold for at denne antagelse bygger på en ældre dom. Ulfbeck tilføjer dog, at disse forhold ikke er ansvarspådragende, såfremt der findes lige gode argumenter for flere løsninger.⁶⁷

Vanskelige juridiske spørgsmål

Endnu mere tvivlsom er ansvarsbedømmelsen tilsyneladende ved de tilfælde, hvor løsningen på en konkret tvist er juridisk kompliceret, men hvor der foreligger en retsstilling. Samuelsson og Søgaard anfører, at advokaten i disse tilfælde bør have en bredere skønsbeføjelse i relation til fejlskøn.⁶⁸ Ulfbeck antager modsætningsvist, at der – i hvert fald på nogle områder – gælder en strengere ansvarsvurdering i disse forhold.⁶⁹

⁶⁵ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 57.

⁶⁶ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 402.

⁶⁷ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 83.

⁶⁸ Samuelsen, M.; Søgaard, K., *Rådgiveransvaret*, 1993, s. 91.

⁶⁹ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 83.

Først og fremmest anses det i retslitteraturen som relevant, at advokaten undersøger det eventuelt komplicerede retsområde og herefter meddeler sin klient om undersøgelsens resultat. Vinding Kruse fastlægger, at advokaten bør foretage en forsvarlig undersøgelse af retspraksis og litteratur inden rådgivningen gives, og at advokaten bør meddele klienten om eventuelle tvivl på retsområdet.⁷⁰ Langsted anfører ligeledes, at såfremt en advokat påtager sig at besvare et juridisk spørgsmål, må denne også påtage sig ansvaret for, at svaret er rigtigt. Dette indebærer således, at advokaten, når der foreligger regler og retspraksis på retsområdet, anvender de korrekte regler efter gældende retspraksis.⁷¹

Problemstillingen om hvilken ansvarsvurdering advokaten underlægges i disse tilfælde, ses især at være relevant i relation til vedhængende skattemæssig rådgivning – altså tilfælde, hvor skatterådgivningen er subsidær i forhold til advokatens øvrige rådgivning. Under henvisning til U.2000.1322H, hvor en revisor blev kendt erstatningsansvarlig for mangelfuld skatterådgivning, antager Gomard, at både revisorer og advokater kan handle ansvarspådragende ved misforståelse af eller ukendskab til skatteretten – også selvom reglerne er komplicerede.⁷² En mere lempelig vurdering fandt sted i U.1985.489H, hvor en advokat ikke blev fundet erstatningsansvarlig, selvom denne ikke havde rådgivet om den mest fordelagtige fremgangsmåde skattemæssigt. Afgørelsen begrundedes blandt andet i, at den pågældende skattebesparelses måde ikke direkte kunne udledes af skattereglerne. Ud fra denne afgørelse tyder det således på, at selvom advokaten har pligt til at yde vedhængende skatteretlig rådgivning, er denne ikke pligtig at kende til samtlige manøvrer. Dette synspunkt anføres også af Langsted, der påpeger, at denne form for rådgivning underlægges lempeligere ansvars-vurderinger i forhold til de klare retsforhold.⁷³

Det må imidlertid bemærkes, dels at denne dom, U.1985.489H, er ældre end U.2000.1322H, og dels at Gomard anvender sidstnævnte dom analogt på advokatansvaret. Såfremt afgørelsen i U.1985.489H kan opretholdes, er det nærliggende at anfægte Gomards analoge anvendelse af revisorens ansvar for skatterådgivning på advokatens ansvar for samme. Omvendt må det formodes, at U.2000.1322H afspejler nyere retstilling, hvorefter det må være gældende, at advokaten er underlagt ansvar for misforståelse eller ukendskab til skatteretten. Problematikken i at anse dette udgangspunkt som

⁷⁰ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 57.

⁷¹ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 401 f.

⁷² Gomard, B., *Moderne erstatningsret*, 2002, s. 61.

⁷³ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 402 ff.

værende gældende må herefter være, at der ikke foreligger retspraksis, der understøtter, at dette direkte kan avendes på advokater, men derimod blot på revisorer.

Uklare retsforholds betydning for ansvarsvurderingen

I relation til de vanskelige juridiske spørgsmål, hvor der på baggrund af retspraksis endnu ikke kan udledes rigtige og urigtige svar, må det antages, at der foretages en lempelig vurdering af advokatens ansvar. Det kan derudover antages, at advokaten – ligesom revisorer – er underlagt ansvar for misforståelser eller ukendskab til de spørgsmål, der er komplicerede, men hvor der foreligger en retsstilling. Denne antagelse bygger dog på den forudsætning, at revisorens ansvar for samme også gør sig gældende for advokatens ansvar.

5.4. Branchenormen

God advokatskik er den gældende branchenorm for advokater. Begrebet er dog vanskeligt at udlede indholdet af, da retsplejelovens § 126, stk. 1 er meget generel.⁷⁴ I det følgende analyseres god skik-standardens udfyldelse i praksis og om denne udfyldelse har betydning for ansvarsvurderingen.

Ansvar for overtrædelse af god advokatskik?

Der synes at være uenighed i retslitteraturen om, hvorvidt en advokats overtrædelse af god skik medfører ansvar. Ifølge Gomard indebærer overtrædelse af god skik-standarder ikke et ubetinget ansvar for rådgiveren. Gomard anfører videre, at ansvarsvurderingen tager udgangspunkt i en samlet vurdering af, om rådgiveren har handlet uforsvarligt, og at god skik-standarderne alene kan anvendes som bidrag til udfyldning og specificering af culpastandarden.⁷⁵ Bryde Andersen og Petersen tilslutter sig dette og påpeger, at en advokats overtrædelse af god skik ikke isoleret set bevirker, at advokaten har handlet ansvarspådragende.⁷⁶ Vinding Kruse påpeger desuden, at god advokatskik først og fremmest må anses som værende rettet mod etik og moral frem for ansvarsvurderingen i erstatningsansvarssager.⁷⁷ Bergenser anfører i tråd med dette, at det er vanskeligt at konkludere, at overtrædelse af god skik-standarderne er en nødvendig eller tilstrækkelig betingelse i ansvarsvurderingen.⁷⁸ Med udgangspunkt i retspraksis vedrørende overtrædelse af god revisorskik modsætter Halling-Overgaard

⁷⁴ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 91.

⁷⁵ Gomard, B., *Moderne erstatningsret*, 2002, s. 64.

⁷⁶ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 874.

⁷⁷ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 13.

⁷⁸ Bergenser, S., *Tilsynsrådets erstatningsansvar*, 2012, s. 316 f.

og Andersen sig disse synspunkter og anfører, at en advokats overtrædelse af god skik er en forudsætning for at kunne statuere culpa.⁷⁹ Der foreligger imidlertid ikke retspraksis, der understøtter antagelsen i relation til advokater. Langsted anfører tilmed, at tilsidesættelse af god skik-standarder kun har betydning, hvis disse har haft relevans for den potentielt mangelfulde rådgivning.⁸⁰ Det kan herefter betvivles, om overtrædelsen af god advokatskik således i sig selv er ansvarspådragende. Også Bergenser fastslår mere tilbageholdende end Halling-Overgaard og Andersen, at god skik-standarder ofte vil have betydning for ansvarsvurderingen.⁸¹ Bergensers valg af ordet *ofte* er således et udtryk for en påpasselighed i antagelsen af, at ansvarsvurderingen, i alle tilfælde, beror på en afvejning af, om advokaten har overtrådt god advokatskik.

Der synes at være en overvægt af forfattere i retslitteraturen, der mener, at overtrædelse af god skik-standarder ikke som udgangspunkt medfører erstatningsansvar for professionsudøvere. Spørgsmålet om hvorvidt domstolene – på trods af reglernes indbyggede legitimitetsproblem – tillægger god skik-standarden betydning i ansvarsvurderingen for advokater, består dog stadig. For at kunne vurdere om god skik-standarden har betydning i ansvarsvurderingen for advokater, er det derfor nødvendigt at se på, hvordan disse regler bliver anvendt og udfyldt i retspraksis – navnlig i relation til erstatningsansvarssager vedrørende mangelfuld rådgivning.

Indhentelse af responsa

Jull Sørensen anfører, med udgangspunkt i retspraksis vedrørende revisorer og advokater, at god skik-standarder sjældent bliver anvendt i præmisserne i erstatningssager ved domstolene.⁸² Imens dette også ses at være tilfældet i dette speciales domssamling, inddrager domstolene imidlertid ofte udtalelser fra Advokatrådets Responsumudvalg i kendelser, hvor advokaten findes at have handlet ansvarspådragende. I FED.2007.246V fandt landsretten at advokaten overfor sin klient havde handlet ansvarspådragende – og, ifølge Advokatrådets responsum, havde overtrådt god advokatskik – ved ikke at rådgive om genoptagelsesadgangen i relation til den dagældende bestemmelse i erstatningsansvarsloven § 11. Landsretten nåede dette resultat med udgangspunkt i et indhentet responsum fra Advokatrådet, der statuerede, at advokaten havde handlet i strid med god advokatskik ved sin manglende rådgivning om genoptagelsesadgangen. Også i U.2005.45V, hvor en advokat blev fundet

⁷⁹ Halling-Overgaard, S.; Andersen, A., *Advokaters erstatningsansvar*, 2022, s. 119.

⁸⁰ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 340.

⁸¹ Bergenser, S., *Tilsynsrådets erstatningsansvar*, 2012, s. 316

⁸² Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 110.

erstatningsansvarlig for ikke at have undersøgt en servitut om færdselsret, anvender landsretten et indhentet responsum fra Advokatrådets Responsumudvalg og bruger udtalelsen til at understøtte, at advokaten havde handlet ansvarspådragende: *”Det lægges derfor i overensstemmelse med udtalelsen fra Advokatrådets Responsumudvalg til grund, at advokat[en] (...) havde pligt til at undersøge det nærmere indhold af vejretten.”* Landsretten anfører således ikke eksplicit, at overtrædelse af god advokatskik er en afgørende faktor i ansvarsvurderingen, men baserer alligevel sit resultat på et responsum, der statuerer overtrædelse af god advokatskik. Til yderligere illustration af disse udtalelsers betydning for domstolenes vurdering af advokatens ansvar, var manglen på netop en sådan udtalelse udslagsgivende i U.2004.1153V, hvor en advokat blev frifundet på baggrund af det forhold, at modparten ikke havde indhentet en udtalelse fra Advokatrådets Responsumudvalg. Det kan ud fra denne dom udledes, at en eventuel udtalelse kunne have statueret overtrædelse af god advokatskik, hvorefter advokaten formentligt ikke var blevet frifundet.

Om betydningen af god skik-standarden i ansvarsvurderingen kan det således anføres, at indhentede udtalelser har afgørende betydning. Hvor der er indhentet et responsum fra Advokatrådets Responsumudvalg, anfører Jull Sørensen, at disse udtalelser *”(...) spiller en rolle for vurderingen af rådgiverens ansvar (...).”*⁸³ Tilsvarende anfører Langsted, at *”[d]et er hævet over enhver tvivl, at domstolene tillægger Advokatrådets udtalelser stor vægt ved deres afgørelser af culpaspørgsmålet i erstatningssager.”*⁸⁴ Også Ulfbeck anfører, at *”(...) Advokatrådets retningslinjer må forventes at kunne indgå med betydelig vægt i culpavurderingen.”*⁸⁵ Ud fra den analyserede retspraksis ovenfor i dette afsnit er det vanskeligt at komme til anden konklusion. Domstolene placerer sjældent et ansvar for overtrædelse af god advokatskik uden at resultatet er baseret på indhentede udtalelser fra Advokatrådets Responsumudvalg – også på trods af *tilstedeværelsen* af retsplejelovens § 126. Udgangspunktet er, at foreligger der et responsum, der statuerer, at advokaten ikke har handlet i overensstemmelse med fagets standard, da vil advokaten også findes at have overtrådt god advokatskik.

Domstolenes tilbageholdenhed med – uden branchens udtalelser – at anvende god skik-reglen i retsplejelovens § 126, stk. 1 eksplicit kan formentligt begrundes i, at bestemmelsen er så tilpas generel, at branchen må udfylde standarden gennem egne retningslinjer. Dette må især antages at

⁸³ Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 180.

⁸⁴ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 330.

⁸⁵ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 69.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

være tilfældet, når den pågældende sag bevæger sig ud uden for dommerens egen viden, hvorefter denne kan støtte sig op ad sagkyndiges udtalelser.

Anvendelsen af retsplejelovens § 126, stk. 1

Som det er illustreret ovenfor i FED.2007.246V og U.2005.45V, er domstolene tilsyneladende tilbageholdende med eksplicit anvendelse af god advokatskik som en faktor i ansvarsvurderingen, og standarden ses nærmere at blive brugt med afsæt i indhentede udtalelser fra Advokatrådets Responsumudvalg. Dette var imidlertid ikke tilfældet i FED.2016.67V, hvor byretten selv inddrog god skik-standard og ikke blot tog udgangspunkt i en udtalelse fra Advokatrådets Responsumudvalg, da der ikke i sagen var indhentet en sådan. Byretten anførte ved flere af de beskrevne forhold i sagen: *"Han har derfor tilsidesat god advokatskik og skal som følge heraf pålægges at erstatte det tab, som den ansvarspådragende handling har medført."* Begrundelsen fra byretten tager udgangspunkt i både retsplejelovens § 126, stk. 1 om god advokatskik og de advokatetiske regler. Byrettens kendelse blev af den sagsøgte advokat anket til landsretten, hvor god advokatskik derimod ikke fremgik af samme resultatets begrundelse. Dette kan igen være et udtryk for, at bestemmelsen om god advokatskik i retsplejeloven ikke anvendes eksplicit i retspraksis. En forklaring på dette kan være, at det ligger implicit i henvisninger til udtalelser om god advokatskik fra Responsumudvalget, at disse har hjemmel i retsplejelovens § 126, stk. 1 om god advokatskik. En eksplicit henvisning til denne bestemmelse vil derfor være overflødig, da det må anses for en selvfølge, at Responsumudvalgets udtalelser om god advokatskik angår denne bestemmelse. I tilknytning hertil kunne det tænkes, at branchen, uanset *tilstedeværelsen* af retsplejelovens § 126, ville danne retningslinjerne for god advokatskik.

God advokatskiks betydning i ansvarsvurderingen

Ud fra retspraksis må det først og fremmest lægges til grund, at domstolene sjældent anvender god advokatskik i præmisserne. Som følge heraf, er indhentelse af udtalelser fra Advokatrådets Responsumudvalg og brugen af samme i sager om advokaters erstatningsansvar for mangelfuld rådgivning et afgørende moment i ansvarsvurderingen, når disse er indhentet. Da disse responsa fungerer som udfyldende på god skik-standard, må det således kunne udledes, at branchenormerne har tilsvarende afgørende betydning for vurderingen af advokaters ansvar. Det må derfor lægges til grund, at overtrædelse af god advokatskik medfører en formodning om, at der er handlet ansvarspådragende. Det faktum, at advokaten har handlet ansvarspådragende, indebærer dog ikke nødvendig-

vis, at advokaten ligeså har handlet i strid med god advokatskik, hvorfor der må sondres mellem disse tilfælde.

5.5. Tidsmomentet

Det følger af retsplejelovens § 126, stk. 1, at sagerne, som advokaten fører, ” (...) skal fremmes med *fornøden hurtighed*.” De advokatetiske regler går en smule videre i art. 6, stk. 1 og angiver, at en advokat ikke må påtage sig en sag, hvis ikke den kan behandles med *fornøden hurtighed*. Spørgsmålet herefter er, om advokatens behandling af rådgivningsopgaver med *fornøden hurtighed* har konsekvenser for kvaliteten af rådgivningen. I givet fald kan det tænkes, at tidspresset, som advokaten formentligt er underlagt, kan resultere i en dårligere rådgivningskvalitet, hvorefter risikoen for at rådgivningen er mangelfuld naturligt forøges. Disse betragtninger giver anledning til at undersøge, om tidspreset har betydning for ansvarsvurderingen som en diskulperende omstændighed.

Bryde Andersen og Petersen anfører i tråd med ovenstående, at den tid, som advokaten skal bruge på at forberede sin rådgivning, ofte er en væsentlig faktor, når opdragets kvalitet skal vurderes.⁸⁶ Ifølge Bryde Andersen og Petersen kan det næppe være en lempelig omstændighed i ansvarsvurderingen, at advokaten har været dårlig til at disponere over sin egen tid. Det må derimod antageligt være ansvarslempende for advokaten, såfremt klienten har givet advokaten specifikke tidsrammer for udførelsen af opdraget. Bryde Andersen og Petersen tilføjer dog hertil, at advokaten i disse tilfælde på forhånd må informere klienten om konsekvenserne af den pågældende tidsramme.⁸⁷

Der synes imidlertid ikke at være konkret støtte for dette synspunkt i retspraksis. I FED.1994.1057Ø procederede advokaten for, at dennes ”(...) *dispositioner, herunder fejlberregning af lejeindtægterne, [skulle] (...) vurderes på baggrund af det tidspres, der lå i sagsøgernes krav om salg inden udgangen af 1987 (...)*.” Advokaten lagde således vægt på, at dennes adfærd skulle bedømmes ud fra det tidspres, der kom som følge af klienternes tidsramme. Landsretten lagde dog ikke i præmisserne vægt på dette argument, og det blev dermed umiddelbart ikke vurderet som værende af relevans for ansvarsvurderingen. Dette kan – i tråd med Bryde Andersen og Petersens synspunkt – formentligt begrundes i, at advokaten ikke udtrykkeligt havde informeret klienterne om tidspreset.

⁸⁶ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 579.

⁸⁷ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 876.

Sammenfattende om tidsmomentet kan det anføres, at retspraksis ikke frembyder støtte for, at dette moment har betydning i ansvarsvurderingen. Et eventuelt tidspres kan dermed ikke i sig selv anses at være af nævneværdig betydning for advokatens ansvar. Denne må selv disponere over sin tid og det må være udgangspunktet, at advokaten ikke bør påtage sig en opgave, hvis varetagelsen af denne resulterer i en dårligere kvalitet af rådgivningen, som i sidste ende kan være ansvarspådragende. Det er imidlertid muligt at drage paralleller til, at den faglige standard skal overholdes. Som anført ovenfor i afsnit 5.1.2., må advokaten afvise at udføre en opgave, hvis denne ikke kan overholde den faglige standard. Har tidspreset dermed den konsekvens, at advokaten må fravige den faglige standard, må det kunne lægges til grund, at denne ikke blot skal informere klienten herom, men helt afvise at påtage sig opgaven.⁸⁸

5.6. Klientens forhold

Klientens egne forhold er i et vist omfang blevet tillagt værdi i retslitteraturen i forhold til ansvarsvurderingen. De forhold, der i det følgende vil blive gennemgået, omfatter navnlig om klienten har forstået rådgivningen, klientens berettigede forventninger og klientens accept af risiko.

5.6.1. Har klienten forstået rådgivningen?

Når advokaten har påtaget sig en rådgivningsopgave og vurderet dennes indhold samt klientens muligheder på baggrund af retstillingen, skal disse vurderinger viderekommunikerer til dennes klient. Ulfbeck formulerer, at *"[r]ådgivningen skal leveres på en sådan måde, at klienten reelt har mulighed for at iværksætte dispositioner på et informeret grundlag."*⁸⁹ Dette indebærer i sin helhed, at klienten skal kunne forstå den rådgivning, advokaten yder. Advokatens forpligtelse til at sikre, at klienten har forstået rådgivningen, kan muligvis siges at udspringe af det grundlæggende hensyn i loyalitetsprincippet – at advokaten skal drage omsorg for klienten under rådgivningen. Ligesom advokaten, som anført af Jull Sørensen,⁹⁰ skal sikre, at denne tilstrækkeligt har oplyst klienten om relevante forhold i forbindelse med rådgivningen, må advokaten kunne forventes at have en forpligtelse til at sikre, at klienten har forstået rådgivningen. Spørgsmålet herefter må lyde, hvad en sådan forpligtelse indeholder, og hvornår rådgivningen er ydet i et omfang, der kan forstås af klienten. Ifølge Langsted

⁸⁸ Gomard, B., *Forholdet mellem Erstatningsregler i og udenfor Kontraktforhold*, 1990, s. 365.

⁸⁹ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 85.

⁹⁰ Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 99 f.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

må svaret herpå lyde, "(...) at klienten skal orienteres så tilpas grundigt, at klienten forstår situationen og mulighederne."⁹¹

I FED.1998.638V var en advokat sagsøgt for mangelfuld rådgivning i forhold til sanering af en landmands økonomi. Landsretten frikendte advokaten, men anførte i præmisserne "(...) det er herefter uforment for landsretten at tage stilling til, om [advokaten] har ført bevis for, (...) at hun i tilstrækkelig grad har sikret sig, at appellanten havde forstået dette". Ud fra denne formulering synes landsretten ikke blot at lægge vægt på, om klienten har forstået rådgivningen, men også om der er ført bevis herfor. Landsrettens udtalelse må derfor forstås som et utvetydigt krav om, at klienten skal have forstået rådgivningen, siden der skal føres bevis herfor. Dette giver anledning til at undersøge, hvor stor betydning klarlægningen af rådgivningens indhold har i vurderinger, der tager udgangspunkt i, om klienten har forstået rådgivningen.

Klarlægning af rådgivningens indhold

Når det skal vurderes, om klienten har forstået rådgivningens indhold, tyder det på, at domstolene stiller store krav til advokaten, der i første omgang skal bevise, at rådgivningen har fundet sted, og hvilket indhold rådgivningen har haft. I U.2008.1079V fandt landsretten, at advokaten havde handlet ansvarspådragende for mangelfuld rådgivning vedrørende ejerskifteforsikring i et ejendoms køb. Landsretten lagde i præmisserne vægt på følgende: "*Den omstændighed, at [klienten] ikke tegnede ejerskifteforsikring (...) tyder på, at [klienten] faktisk ikke forstod konsekvenserne af at undlade at tegne ejerskifteforsikring.*" Resultatet er nået på baggrund af den omstændighed, at advokaten ikke kunne tilvejebringe de fornødne beviser for, at denne rent faktisk havde rådgivet om forholdene vedrørende ejerskifteforsikringen. Det essentielle i dommen er, at rådgivningen var mangelfuld, fordi det ikke tydede på, at klienten havde forstået konsekvenserne af de dispositioner, der blev foretaget på baggrund af rådgivningen. Denne konstatering kommer formentligt som følge af, at advokaten ikke kunne bevise rådgivningens indhold, eller om der overhovedet var blevet rådgivet om konsekvenserne af ikke at tegne ejerskifteforsikring. Den konkrete rådgivning om omstændighederne ved ejendoms købet var hovedsageligt foregået mundtligt via fysiske møder og ikke via skriftlige korrespondancer, hvorfor bevisbyrden, der lå på advokaten, var svær at løfte.

⁹¹ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 221.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

Spørgsmålet er herefter, hvordan en mangelfuld rådgivning kommer til udtryk, når rådgivningens indhold ikke er vanskelig at bevise. I U.2000.424V havde en advokatfuldmægtig, på et fysisk møde og efterfølgende via en skrivelse, rådgivet et ægtepar om oprettelse af ægtepagt. Parret ønskede særeje og advokatfuldmægtigen udfærdigede en ægtepagt om skilsmisssæreje. Da den ene ægtefælle døde viste det sig for den anden ægtefælle, at ægtepagten ikke regulerede formuedelingen i dette tilfælde, hvorefter denne påstod, at advokatfuldmægtigen ikke havde ydet tilstrækkelig rådgivning. Byretten lagde til grund, at advokatfuldmægtigen burde have rådgivet om muligheden for oprettelse af ægtepagt med fuldstændigt særeje – også i tilfælde af død – hvilket landsretten stadfæstede. Byretten fandt det ikke ansvarsfritagende, at advokatfuldmægtigen i sin skrivelse havde angivet *”(...) at der i tilfælde af død ikke var særeje, men fælleseje, således at dødsboskiftet skulle ske i henhold til arvelovens og skiftelovens regler (...)”*, da det ikke kunne forventes, at ægteparret forstod, hvad dette indebar eller hvilke konsekvenser dette ville kunne få. Det ses således at være ansvarspådragende for advokaten, at denne ikke rådgiver om de forskellige mulige dispositioner, klienten kan træffe. Det må forventes, som anført i afsnit 4.2.2., at advokaten, på baggrund af klientens ønsker, fremlægger forskellige mulige dispositioner og herefter eventuelt kommer med forslag til, hvilken disposition, der vil være mest fordelagtig for klienten. På denne måde sikres det tilmed, at klienten disponerer på et oplyst grundlag.

Landsretten har også i U.1998.344V berørt spørgsmålet om klientens forståelse af rådgivningen i en sag om kurssikring. En ejendomsmægler havde bedt sælgers advokat om at informere sælger omkring muligheden for kurssikring. Spørgsmålet var herefter, om rådgivningen om kurssikring var mangelfuld. Advokaten havde i nogen grad rådgivet om kurssikring, hvilket klientens bank også havde gjort. Landsretten lagde vægt på, at *”(...) advokatrådgivning i forbindelse med en sædvanlig ejendomshandel vedrørende et enfamiliehus må tage udgangspunkt i en formodning for, at klienten ingen interesse har i at løbe en væsentlig økonomisk risiko i håb om at opnå en gevinst ved kursudsving.”* Landsretten lagde herefter til grund, at der havde været ydet rådgivning om kurssikring, men anså alligevel advokatens ageren for ansvarspådragende, idet denne ikke havde opfyldt sin pligt til selvstændig og konkret rådgivning. En forklaring herpå kan være, at rådgivningen i sig selv ikke var detaljeret nok, hvormed der var en risiko for, at klienten ikke havde fået en klar forståelse af, hvad kurssikringen indebar af konsekvenser.

Klientens viden og forudsætninger

Ovenstående foranlediger spørgsmålet om, hvorvidt advokaten har en pligt til at tage højde for klientens viden og uddannelse indenfor det konkrete rådgivningsområde. Herefter skal advokaten formentlig ikke blot rådgive, så det i almindelighed ville kunne forstås, men skal også sikre sig, at den enkelte klient har forstået rådgivningen.⁹² I U.2008.1079V lagde landsretten netop vægt på parternes forudsætninger for at kunne forstå indholdet og konsekvenserne af det, der blev rådgivet om: ”K, der ikke havde juridisk eller håndværksmæssig baggrund (...)”. Dette kan være et udtryk for, at klientens viden, baggrund og forudsætninger har betydning for omfanget af rådgivningsforpligtelsen og oplysningspligten forbundet hermed. Det kunne således tænkes, at de tilfælde, hvor klienten ikke har relevant uddannelse eller øvrig viden på det pågældende fagområde, skærper advokatens pligt til at sikre sig, at klienten har forstået rådgivningen. Lægges dette udgangspunkt til grund, må det modsat antages, at denne forpligtelse lempes i de tilfælde, hvor klienten, ud fra dennes baggrund og viden, besidder særlige forudsætninger for ubesværet at kunne forstå rådgivningens indhold og konsekvenser af eventuelle dispositioner.

I forlængelse heraf er spørgsmålet, hvorvidt det kan antages, at kravene om konkret og forståelig rådgivning lempes over for en klient, der er sagkyndig på området. Dette er blandt andet berørt i U.2017.1485H, hvor advokaten ikke blev anset for at have handlet ansvarspådragende ved ikke at have rådgivet om muligheden for tilpasning af vilkår i en betalingsgaranti. Højesteret lagde i denne dom vægt på, at klienten var ”(...) bankuddannet, havde en HD-eksamen og var erfaren forretningsmand med betydelig viden om finansielle forhold (...)”. Derudover havde klienten selv valgt at stå for forhandlingerne og benyttede sig kun af advokatens rådgivning, når denne fandt det nødvendigt. Dette var afgørende, da klienten ”(...) havde indgående kendskab til garantien og [ikke ved forhandlingerne] lagde (...) afgørende vægt på den, hvilket [advokaten] var bekendt med.” Her ses Højesteret således i ansvarsvurderingen at pålægge advokaten mildere krav i forhold til, hvad denne skal rådgive om, fordi klienten er sagkyndig. Det kan derfor udledes, at kravene til rådgivningen i nogle tilfælde differentieres, afhængigt af den pågældende klient, hvormed der vil være forskel på, hvilke forventninger, klienten kan have til rådgivningen.

⁹² Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 223.

Betydningen af klientens forståelse af rådgivningen

Det må først og fremmest lægges til grund, at det har betydning for ansvarsvurderingen, om klienten har forstået rådgivningen, og om advokaten har truffet fornødne foranstaltninger for at sikre dette. Endvidere er det af betydning for ansvarsvurderingen, om klienten burde have forstået rådgivningen som følge af dennes baggrund, viden og øvrige forudsætninger. I tilknytning hertil kan det udledes, at advokaten i øvrigt skal kunne bevise rådgivningens konkrete indhold og omfang, og at denne bevisbyrde i nogle tilfælde kan være vanskelig at løfte – især hvor rådgivningen er foregået mundtligt.

5.6.2. Berettigede forventninger

Ligesom advokaten kan have forventninger til, at klienten oplyser sagens omstændigheder tilstrækkeligt, kan klienten have forventninger til advokatens rådgivningsarbejde⁹³ og om sagens udfald.⁹⁴ Disse betragtninger kan ses i lyset af rolleforventningen, som behandlet ovenfor i afsnit 4.3.2. Klientens forventninger kan for eksempel, ifølge Vinding Kruse, udspringe af, at advokaten overfor klienten har fremstillet sagen som ”100% sikker” eller ”fuldstændig oplagt”. Vinding Kruse anfører videre, at sådanne udtalelser dog ikke bør opfattes som garantier for sagens udfald.⁹⁵ I tilknytning hertil anfører Bryde Andersen og Petersen, at det ville kræve særlige holdepunkter at opfatte en sådan udtalelse som en garanti. Bryde Andersen og Petersen begrundet denne opfattelse i, at særlige forhold om retsstillingen under rådgivningens udførelse kan gøre sig gældende, således, at advokatens eventuelt sikre, forventningsskabende udtalelser kan vise sig udtalt på en forkert præmis eller opfattelse af retsstillingen.⁹⁶

Der kan undertiden sættes spørgsmålstegn ved, om ikke advokaten er pligtig at udtale sig på grundlag af den gældende retsstilling og er underlagt at påpege dennes eventuelle usikkerhed i relation til retsstillingen. Det er i retslitteraturen antaget, at forventningsskabende udtalelser fra advokaten ikke er at anse som værende garantier og således ej heller som udgangspunkt er ansvarspådragende. I forlængelse heraf kan vederlagets størrelse, som nævnt ovenfor i afsnit 5.1.3., dog indgå som et af flere fortolkningsmomenter, der bidrager til at danne et billede af, hvilken kvalitativ rådgivning, klienten berettiget har kunnet forvente. Har klienten eksempelvis betalt et væsentligt beløb til en

⁹³ Se for eksempel FED.2008.235V, hvor klienten i proceduren påpegede hvilke forventninger, denne havde til advokaten inden rådgivningsforholdets begyndelse.

⁹⁴ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 179.

⁹⁵ Kruse, A. V., *Advokatansvaret*, 1990, s. 54 f.

⁹⁶ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatreten*, 2022, s. 884.

specialist inden for det pågældende område, må klienten således have en forventning om, at kvaliteten af rådgivningen vil være tilsvarende højere end normalt.⁹⁷

Spørgsmålet om hvorvidt klientens berettigede forventninger har betydning for ansvarsvurderingen må søges besvaret i retspraksis. Det bemærkes dog, at retspraksis på emnet er meget begrænset, og at domstolene sjældent ses at tillægge klientens berettigede forventninger betydning. I U.2000.521H havde en revisor værdiansat en virksomheds goodwill fejlagtigt, men blev – på trods af klientens skuffede forventninger – frifundet for dette forhold, da klienten ikke havde lidt et tab. Det må således antages, at revisoren havde handlet culpøst, men ikke blev erstatningsansvarlig på baggrund af det manglende tab. Det er dog vanskeligt at fastlægge, om afgørelsen kan anvendes analogt for advokater, og dette speciales domssamling indeholder ikke yderligere retspraksis, der statuerer, at klientens berettigede forventninger har betydning for ansvarsvurderingen i sager om advokaters erstatningsansvar.

Afsluttende kan det anføres, at klientens berettigede forventninger ikke i sig selv ses at være udslagsgivende i ansvarsvurderingen, men at det formentligt kan indgå som et moment i tilknytning til andre, som domstolene tager i betragtning.

5.6.3. Accept af risiko

Når momenterne i ansvarsvurderingen for advokaters mangelfulde rådgivning skal udledes, er det afslutningsvist relevant at se på klientens handlinger eller undladelser. Som udgangspunkt kommer disse forhold i ansvarsvurderingen til udtryk i form af enten *accept af risiko*- eller *egen skyld*-situationer. Førstnævnte situation gør sig navnlig gældende, når klienten, har accepteret, at en given disposition indebærer, at klienten kan blive udsat for skade som følge af denne disposition. Sidstnævnte situation omfatter de tilfælde, hvor klienten kan anses for at have medvirket til skaden som følge af dennes handling eller undladelse.⁹⁸ Egen skyld-situationen kan dermed ikke, ligesom accept af risiko-situationen, anses for at påvirke advokatens egen eventuelt udviste culpa. Vurderinger af egen skyld anvendes, som nævnt ovenfor i afsnit 1.3., først af domstolene efter at en ansvarsvurdering er foretaget, hvorefter ansvaret for advokaten kan nedsættes eller bortfalde helt.

⁹⁷ For nærmere herom, se dette speciales afsnit 5.1.3. og 5.2.

⁹⁸ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 472.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

I forlængelse af ovenstående bør accept af risiko-situationer ses i sammenhæng med reglerne om ansvarsfraskrivelser. Det må derfor antages, at hvis advokaten i en given situation ikke gyldigt kan fraskrive sig ansvaret for konsekvenserne gennem en ansvarsfraskrivelse, da vil risikoen heller ikke kunne flyttes over på klienten gennem en stiltiende accept af risikoen. Accept af risiko kan dog adskille sig fra ansvarsfraskrivelserne ved, at ansvarsfraskrivelser typisk ligger i aftalegrundlaget på forhånd, hvorfor det kan være sværere for klienten at forholde sig til, om en sådan situation er nærliggende. Modsat vil det ved accept af risiko typisk være noget, der sker løbende i forbindelse med rådgivningen, hvor klienten har bedre mulighed for at indrette sig efter den konkrete risiko. Der vil derfor ikke være de samme betænkeligheder ved at flytte risikoen for den pågældende disposition fra advokaten til klienten.⁹⁹

Advokatens oplysningspligt

Det nærliggende spørgsmål i forbindelse med accept af risiko-situationer er, om advokaten har handlet culpøst, hvis klienten har accepteret risikoen for den indtrufne skade. Langsted anfører hertil, at klientens risikoerkendelse først opstår, når advokaten har oplyst om de pågældende risici ved den givne disposition.¹⁰⁰ Dette udgangspunkt stemmer overens med advokatens elementære rådgiveransvar, der indebærer, at denne har pligt til at oplyse sagens omstændigheder samt give en klient grundlag for at træffe informerede beslutninger.¹⁰¹ Med udgangspunkt i forbrugerklienter anfører Jull Sørensen i tråd hermed, at klientens forventninger til rådgivningen muligvis påvirker de oplysningskrav, rådgiveren er underlagt.¹⁰² Det må således lægges til grund, at advokaten har pligt til at oplyse klienten om sagen og de risici, der medfølger givne dispositioner.

Dette udgangspunkt blev modsætningsvist illustreret i U.1996.1319H, hvor Højesteret ikke fandt, at advokaten havde handlet ansvarspådragende ved at undlade at oplyse klienten om konsekvenserne ved at stå uden lejemål i relation til dennes fotoforretning. Klienten procederede for, at advokaten havde forsømt sin oplysningspligt: *"Advokat[en] (...) havde ikke på noget tidspunkt forud [for fraflytningsaftalens underskrivelse] over for [klienten] angivet, at [klienten] ved at tiltræde fraflytningsaftalen løb en risiko for at være uden lejemål (...)." Højesteret lagde til grund, at klienten var vidende om den risiko, der lå i, at denne afstod sit lejemål, inden denne indgik i en ny lejeaftale.*

⁹⁹ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 49.

¹⁰⁰ Langsted, L. B., *Rådgivning I*, 2004, s. 474.

¹⁰¹ For nærmere herom, se dette speciales afsnit 4.3.

¹⁰² Sørensen, M. J., *God skik for juridisk rådgivning*, 2011, s. 131.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

Det fremgår ikke af dommen, om advokaten havde rådgivet om risikoen ved at underskrive fraflytningsaftalen, hvilket illustrerer rækkevidden af advokatens oplysningspligt. I dette tilfælde må det kunne udledes, at såfremt klienten er bekendt med risikoen ved den givne disposition, har advokaten ikke forsømt sin oplysningspligt. Det må således som udgangspunkt være ansvarsfritagende for advokaten, at klienten allerede er eller bør være bekendt med dispositionens risici.

Risikoens overgang

Spørgsmålet herefter er, om advokaten er ansvarsfri, hvis denne har informeret klienten om de pågældende risici, og hvis klienten har accepteret disse risici. Som nævnt ovenfor, foreligger der accept af risiko i en situation, hvor advokaten har advaret sin klient om risiciene ved at foretage en bestemt disposition, men hvor klienten alligevel foretager den valgte disposition.¹⁰³ Ifølge Bryde Andersen og Petersen må situationer, hvor advokaten fraråder en bestemt disposition, og klienten alligevel foretager denne, være diskulperende ud fra en kausalitetsbetragtning. Advokaten bør i tillæg hertil heller ikke være forpligtet til aktivt at sikre sig, at klienten ikke foretager den pågældende risikable disposition.¹⁰⁴ Det er dog ikke i alle situationer, hvor der foreligger accept af risiko, at advokaten herefter er ansvarsfri. Ulfbeck anfører hertil, at nogle dispositioner må antages at være så risikable, at advokaten bliver nødt til at fralægge sig opgaven for ikke at blive pålagt et ansvar herfor.¹⁰⁵ Det er imidlertid uklart, hvornår en given disposition er så tilpas risikabel, at advokaten ikke bør fortsætte opgavevaretagelsen.

Dette ses netop illustreret i U.2005.2235H, hvor advokaten fandtes erstatningsansvarlig på trods af, at denne adskillige gange havde advaret klienterne om risikoen ved den pågældende disposition. Advokaten såvel som klienterne fandtes erstatningsansvarlige på trods af adskillige advarsler om dispositionens risiko. I denne sag var advokaten antaget til at udfærdige en overdragelsesaftale i forbindelse med salget af en insolvent bilforretning. Samtidig med advokatens fremsendelse af et udkast til aftalen, advarede denne klienterne om ikke at indgå aftalen på de foreliggende vilkår. Klienterne så bort fra denne advarsel. På trods af dette konciperede advokaten endeligt den færdige aftale og advarede igen klienterne om risikoen ved at indgå aftalen, hvilket ej heller blev fulgt af klienterne. Det forhold at advokaten fandtes at have handlet ansvarspådragende, må således tolkes på den måde, at dispositionen var så risikabel, at advokaten skulle have fralagt sig opgaven for ikke at

¹⁰³ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 49.

¹⁰⁴ Andersen, M. B.; Petersen, L. L., *Advokatretten*, 2022, s. 912.

¹⁰⁵ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 73.

Kapitel 5. Momenter i ansvarsvurderingen

blive erstatningsansvarlig. Det er imidlertid vanskeligt at udlede en nedre grænse for, hvornår en given disposition er at anse som værende så risikabel, at advokaten skal fralægge sig opgaven. Det står dog klart, at advokaten, som anført af Ulfbeck,¹⁰⁶ ikke i disse tilfælde kan varetage den risikable opgave uden at risikere at have handlet ansvarspådragende herved.

¹⁰⁶ Ulfbeck, V., *Erstatningsretlige grænseområder*, 2021, s. 73.

Kapitel 6. Konklusion

Dette speciale har analyseret hvilke momenter, der tillægges betydning, ved bedømmelsen af advokaters erstatningsansvar for mangelfuld rådgivning i klientforhold. Analysen har taget udgangspunkt i de lovfæstede regler på retsområdet samt retspraksis ud fra en domssamling på i alt 37 domme. Derudover har retslitteraturen bidraget til forståelse og fortolkning af retsområdet og de enkelte momenters potentielle betydning i ansvarsvurderingen.

Indledningsvist kan det konkluderes, at advokater er underlagt et professionsansvar. Advokater bedømmes således ud fra, hvad der kan forventes af den almindeligt gode professionsudøver på det fagområde, hvor advokaten yder sin rådgivning. Da advokatens ansvar i det væsentligste er et rådgiveransvar, kan det konkluderes, at domstolene blandt andet lægger vægt på advokatens overholdelse af oplysningspligten. Dette indebærer, at advokatens rådgivning skal indeholde en opridsning af de forskellige muligheder, klienten har, og derudover fremkomme med en anbefaling af det mest fordelagtige valg for klienten for ikke at ifalde ansvar. Der er i alt behandlet seks overordnede momenter, der ud fra retspraksis og retslitteraturen er udledt og analyseret. Disse momenter udgør betydningen af henholdsvis klientaftalen, specialistmålestokke, opdragets kompleksitet, branchenormen, tidspres under opgavens udførelse og klientens forhold. Det er imidlertid ikke alle disse momenter, der kan anses som værende af betydning for ansvarsvurderingen.

Af momenter, der kan konkluderes at have betydning for ansvarsvurderingen, kan der først og fremmest skeles til klientaftalen, der i visse henseender ses at have betydning. Dette gælder blandt andet i forhold til tilskæring af opgaven, hvor det må vurderes, om et givent forhold er omfattet af advokatens pligter. I tilknytning hertil tillægges det betydning, om det givne forhold ligger inden for advokatens kerneområde, som advokaten er forpligtet til at rådgive indenfor. I forbindelse hermed findes de egentlige ansvarsfraskrivelser. Det må om disse anføres, at domstolene ved behandling af disse ligeledes lægger vægt på omfanget af ansvarsfraskrivelserne, blandt andet i forhold til om advokaten har fraskrevet sig ansvaret for fejl i rådgivningen, hvilket ikke gyldigt kan aftales. Det må også her vurderes, om advokaten gyldigt har fraskrevet sig ansvaret for forhold, der ligger inden for dennes kerneområde, da sådanne fraskrivelser ikke kan opretholdes. Det må dog ud fra den analyserede retspraksis konkluderes, at domstolene, som følge af, at advokatansvaret ligger i en gråzone mellem kontrakt- og deliktansvar, tillægger ansvarsfraskrivelser mindre selvstændig værdi

Kapitel 6. Konklusion

end i forhold, der er at anse som rene kontraktforhold uden elementer af deliktansvar. Klienten kan dog i visse tilfælde have accepteret en vis risiko, hvorved risikoen for tab, i forbindelse med dispositioner udført på baggrund af rådgivningen, kan flyttes fra advokaten til klienten. Dette kommer navnlig til udtryk i tilfælde, hvor advokaten udtrykkeligt har gjort klienten opmærksom på de risici, der ligger i den pågældende disposition, men hvor klienten, på trods af advokatens advarsler, alligevel foretager den risikable disposition. Det må dog konkluderes, at visse dispositioner er så risikable, at advokaten ikke kan blive ansvarsfri for disse uden at fralægge sig opgaven. I tilknytning til ansvarsfraskrivelse og accept af risiko-situationer må det desuden konkluderes, at den faglige standard ikke kan fraviges, uden at et eventuelt ansvar kan pålægges advokaten. Klientens accept af fravigelse af den faglige standard og ansvarsfraskrivelse herom er således ikke ansvarsfritagende for advokaten.

I relation til betydningen af flere rådgivere kan det anføres, at klientaftalen har betydning i de forhold, hvor arbejdsfordelingen mellem rådgiverne er aftalt på forhånd, og hvor klienten givetvis har accepteret denne. Såfremt der ikke foreligger en aftale herom, må der skeles til hvilke fagområder, de respektive rådgivere anses at varetage, hvorefter opgavefordelingen foretages på baggrund heraf. Videregiver advokaten en opgave til anden rådgiver, kan den anden rådgivers kompetence være udslagsgivende i ansvarsvurderingen. Dette kommer navnlig til udtryk i de tilfælde, hvor opgaven videregives til en mere kompetent rådgiver på det pågældende fagområde, hvorefter advokaten ikke nødvendigvis skal kontrollere dennes arbejde for at være ansvarsfri.

Det kan yderligere konkluderes, at både klare og uklare retsforhold har betydning for ansvarsvurderingen. I relation til klare retsforhold må det lægges til grund, at advokaten, for ikke at ifalde ansvar, er pligtig at fremkomme med det rigtige svar på baggrund af den foreliggende retsstilling. I det modsatte tilfælde, hvor opdraget skal udføres ud fra uklare retsforhold, tillægger domstolene advokaten en lempeligere ansvarsvurdering, hvor der ikke er taget stilling til spørgsmålet i retspraksis, og der således kan være lige gode argumenter for flere resultater.

Et af de mest fremtrædende momenter i ansvarsvurderingen er branchenormen, god advokatskik, som hyppigt anvendes i domstolenes vurderinger af advokatens erstatningsansvar, hvor der er indhentet et responsum fra Advokatrådet. Disse responsa anses at være udfyldende på god skik-standard, hvorfor branchenormen utvivlsomt har afgørende betydning i relation til ansvarsvurderingen af advokater. Hertil kan det konkluderes, at overtrædelse af god advokatskik medfører en formodning

Kapitel 6. Konklusion

om, at advokaten har handlet ansvarspådragende. Der må dog sondres mellem overtrædelse af god advokatskik og ansvarspådragende handlinger, idet overtrædelse af god advokatskik ikke altid medfører erstatningsansvar. Tilsvarende er det faktum, at advokaten har handlet ansvarspådragende ikke altid ensbetydende med, at advokaten har handlet i strid med god advokatskik.

Endvidere kan det forhold, at klienten ikke har forstået rådgivningen, i visse tilfælde anses som værende af betydning for ansvarsvurderingen. Dette indebærer navnlig de tilfælde, hvor advokaten ikke har truffet de fornødne foranstaltninger for at sikre sig, at klienten har forstået rådgivningen. Det ses også at være afgørende, om klienten, som følge af dennes baggrund og viden, *burde* have forstået rådgivningen.

Afslutningsvist kan det imidlertid ikke udelukkes, at andre momenter har betydning for ansvarsvurderingen. Analysen er, som nævnt ovenfor, primært baseret på udvalgt retspraksis, hvoraf de mest fremtrædende faktorer er udledt og trukket ud til nærmere behandling. Det bør dog bemærkes, at der ikke i domssamlingen er fundet yderligere væsentlige momenter, der med rette kunne have fordret en gennemgående behandling i dette speciales analyse.

Litteraturliste

Faglitteratur

Andersen, Mads Bryde; Petersen, Lars Lindencrone. 2022. *Advokatretten*, 2. udg. Ex Tuto.

Bergenser, Søren. 2012. *Tilsynsrådets erstatningsansvar*, 1. udg., Karnov Group.

Eyben, Bo Von; Isager, Helle. 2019. *Lærebog i erstatningsret*, 9. udg. Djøf forlag.

Gomard, Bernhard. 1958, uændret optryk i 1990. *Forholdet mellem erstatningsregler i og uden for kontrakt*, Gads forlag.

Gomard, Bernhard. 2002. *Moderne erstatningsret*, 1. udg. Djøf forlag.

Halling-Overgaard, Søren; Andersen, Arvid. 2022. *Advokaters erstatningsansvar*, 4. udg. Djøf Forlag.

Kruse, Anders Vinding. 1990. *Advokatansvaret*, 6 udg. Djøf forlag.

Langsted, Lars Bo. 2004. *Rådgivning I – det professionelle erstatningsansvar*, 1. udg. Forlaget Thomson.

Munk-Hansen, Carsten. 2022. *Retsvidenskabsteori*, 3. udg. Djøf Forlag.

Samuelson, Morten; Søgaard, Kjeld. 1993. *Rådgiveransvaret: erstatningsansvar og forsikring for professionelle rådgivere*, 1. udg. Forsikringshøjskolen.

Sørensen, Marie Jull. 2011. *God skik for juridisk rådgivning – en retlig standard*, 1. udg. Djøf Forlag.

Ulfbeck, Vibe. 2021. *Erstatningsretlige grænseområder I: Professionsansvar, ledelsesansvar og produktansvar*, 3. udg. Djøf Forlag.

Verner, Jørgen. 1993. *Samvirkende advokaters erstatningsansvar*, 1 udg. Djøf forlag.

Tidsskrifter

Jørgensen, Stig. 2001. *Et funktionsbestemt professionsansvar*. Retsvidenskabeligt Tidsskrift.

Munk-Hansen, C. 2011. *Ansvarsbegrænsning i rådgivningsaftaler*, U.2011B.21. Ugeskrift for Retsvæsen.

Internetadresser

www.advokatsamfundet.dk/regler-for-advokater/god-advokatskik

www.karnovgroup.dk

www.ordnet.dk/ddo

Domspraksis

FED.1994.1057Ø

FED.1995.156V

FED.1997.718V

FED.1997.820V

FED.1997.1709V

FED.1997.1726V

FED.1998.638V

FED.1998.1315Ø

FED.2001.343V

FED.2005.279V

FED.2006.218Ø

FED.2007.246V

FED.2008.235V

FED.2016.67V

Litteraturliste

U.1946.205Ø

U.1985.489H

U.1996.245H

U.1996.1319H

U.1998.344V

U.2000.424V

U.2000.521H

U.2000.1322H

U.2002.2000H

U.2003.1679/2H

U.2004.778/2H

U.2004.1153V

U.2005.45V

U.2005.2037H

U.2005.2235H

U.2005.2534H

U.2008.1066V

U.2008.1079V

U.2011.177H

U.2017.1485H

U.2019.840H

TBB.2020.413V

TfS.2001.570Ø